

HRVATSKI

3 • 1996
OŽUJAK

PLANINAR

**ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION**

Godište 88	Ožujak 1996	Broj 3
Volume 88	March 1996	Number 3

SADRŽAJ

Glavni odbor i Skupština Hrvatskog planinarskog saveza.	65
Darko Dular: "Fournel '96"	66
Neven Bočić: Prva karlovačka speleološka ekspedicija "Picos de Europa '96"	69
Vladimir Jagarić: Dolina Slapnice u Žumberku	72
Ivica Marijanović: Nemoj	76
Dr. Mladen Garašić: Speleologija i planinarstvo na Internetu.	78
Vaša pisma	79
Krunoslav Milas: Planinari pod maskama	80
Čedo Josipović: Strah, pa što?	82
Prof. dr. Mladen Garašić: Stupina jama, najdublja u Gorskom kotaru.	86
Alpinizam i sportsko penjanje	90
In memoriam	91
Planinarske knjige	92
Tko je tko u hrvatskom planinarstvu.	93
Speleologija	93
Zaštita prirode	94
Vijesti	94

Slika na naslovnoj stranici:
Snježnik u proljeće

Foto: Branko Škrobonja

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-10000 Zagreb, A. Cesarca 5

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, dr. Srećko Božičević, ing. Vlado Božić, Željko Gobec, Jakša Kopic, dr. Milivoj Kovačić, prof. Krunoslav Milas i Tomislav Pavlin

Pretplata za 1996. godinu 80 kuna (za inozemstvo 43 DEM), poštanskom uplatnicom na žiro račun Hrvatskog planinarskog saveza broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236. UPOZORENJE! Na uplatnici bezuvjetno unijeti u rubriku "Poziv na broj" u mali prozorčić brojkju 02, a u veću svoj pretplatnički broj koji se nalazi uz adresu na omotu svakoga dostavljenog časopisa. Bez toga broja pretplata se gubi (banka dostavlja samo podatak o pretplatničkom broju). Novi pretplatnici trebaju taj broj tražiti od Saveza (pismeno u Kozarčevoj 22, telefonom 448-774) ili Savezu poslati fotokopiju uplatnice.

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, HR-10000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. i fax 01/448-774 (8-14 sati). Izlazi u 12 brojeva godišnje. Prvi broj izašao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

TISAK: Štamparija "Spiridon Brusina", VI. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

Tiskanje časopisa omogućuje donacijama Tvornica boja "Chromos" Samobor

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva prosvjete (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/-9201 od 16. 3. 1992)

Glavni odbor i Skupština Hrvatskog planinarskog saveza

U subotu, 9. ožujka održana je sjednica Glavnog odbora, a poslije nje i Skupština naše planinarske organizacije, po novome - naše planinarske udruge. Ta je promjena propisana izmjenom Zakona o športu i bila je osnovni razlog sazivanja našega najvišega tijela. Oba su skupa održana u Domu udruženja obrtnika u Zagrebu i ovim se putem zahvaljujemo obrtnicima i HPD "Zanatlija" koji su nam omogućili ugodan rad u njihovoj reprezentativnoj dvorani.

Sjednicu Glavnog odbora otvorio je i vodio predsjednik HPS ing. Ivica Piljić, izvješće o radu Izvršnog odbora u 1995. podnio je njegov predsjednik Darko Berljak, a vrlo iscrpan i kvalitetan prikaz rada stručnih komisija saveza i regionalnih odbora iznijeli su njihovi pročelnici, odnosno predsjednici. U prošloj je godini održano mnogo akcija u zemlji i inozemstvu koje su postigle niz vrijednih rezultata, a sve to uz veliko zalaganje njihovih organizatora i sudionika.

Pruhvaćen je Zaključni račun, čija je osnovna značajka razlika između 895.228,00 kuna rashoda i 853.763,00 kuna ostvarenih prihoda. Razlog je tome dug planinarskih društava od gotovo 67.000 kuna za podignute članske markice. Većina je dužnika ispunila svoje obveze tek nakon upozorenja iz ureda HPS-a.

O cjelokupnom poslovanju i poštivanju Statuta u 1995. pozitivno se očitovao i Nadzorni odbor našeg Saveza.

Imenovani su novi pročelnici komisija, izneseni planovi komisija i Izvršnog odbora u ovoj godini, te prihvaćen financijski plan za 1996. u iznosu od 373.000 kn vlastitih sredstava.

Iako s raznim nedostacima, prihvaćen je Pravilnik Komisije za školovanje, s ogradom da se poboljša i ispravi do iduće sjednice Glavnog odbora. Na vlastiti je zahtjev Darko Berljak razriješen dužnosti direktora poduzeća HPS "Everset d. o. o.", a za novoga je imenovan Branko Puzak.

Donesena je odluka o uvjetima nastupa planinarskih udruga i klubova u inozemstvu, koja precizira pravilno organiziranje i obavještanje u tim akcijama, te uz to daje definiciju alpinističkih i speleoloških ekspedicija i upotrebe njihovih nazivlja.

Nakon tri sata rada Glavnog odbora, održana je i skupština Hrvatskog planinarskog saveza. Predstavnik planinarskih društava pozdravio je predsjednik HPS i izvjestio ih o radu i zaključcima Glavnog odbora. Skupštinu je dalje vodilo radno predsjedništvo na čelu s Krunoslavom Hornungom. Verifikacijska je komisija ustanovila da je zastupljeno 75 od ukupno 125 članica, nakon čega je započela rasprava o usklađivanju našeg Statuta s izmjenama Zakona o športu. Većina je govornika upozorila na potrebu jezičnog dotjerivanja Statuta, što su svi prihvatili. Izvršni je odbor ovlašten za sve nove promjene koje bi mogao propisati budući Zakon o udrugama bez sazivanja skupštine ugradi u Statut.

Predstavnici društava upoznati su s nekim odredbama Zakona o turizmu, odnosno prilično čudnim ograničenjima koja od 1.1.1997. očekuju između ostalog i planinare. Zaključeno je da naši dužnosnici zatraže prijam kod ministra turizma zbog pojašnjenja i upoznavanja s našim posebnostima i radi isključenja naše udruge pri provedbi toga dijela zakona.

Na kraju skupštine donesena je odluka o planinarskim objektima u vlasništvu HPS, te je potvrđen sastav Glavnog odbora koji uz predsjednika, dopredsjednika, članova Izvršnog odbora i pročelnika komisija čine i predstavnici županijskih planinarskih saveza.

Iako održavanje skupštine nije bilo planirano u ovoj godini, nego se moralo održati zbog zakonskih obveza, smatramo da je ona svima bila korisna, jer su se predstavnici društava i Savez međusobno upoznali sa svim bitnim problemima koje će zajednički rješavati u idućem razdoblju.

"Fournel '96"

Međunarodni skup penjača u ledu

DARKO DULAR, Zagreb

Ovogodišnji šesti u nizu skup penjača u ledu (ili penjača zaleđenih slapova) održan je kao i prijašnjih godina na istoku Francuske, u malome turističkom selu L'Agentiere la Bessee nedaleko od Briancona, na samom ulazu u poznatu "dolinu leda" Fournel. Siječnja (5, 6. i 7.) okupilo se 450 sudionika iz mnogih zemalja svijeta, što je bio najveći broj u kratkoj ali eksplozivnoj tradiciji. Za usporedbu s početnim godinama i brojem od pedesetak zanesenjaka iz alpinističke grane, koja nesumnjivo postaje sve popularnija, po prvi su put bili prisutni hrvatski alpinisti (Vladimir Paušić i Darko Dular iz Zagreba) i četveročlana televizijska ekipa športskog dijela HRT-a pod vodstvom Danijela Lacka (školovan športski penjač). Osim uobičajena protokola i spektakularnog vatrometa otvaranja i zatvaranja, P. Pibarota i B. Mailhot su održali predavanja uz dijapozitive "Penjanje leda po cijelom svijetu". Prezentirane su inovacije u penjačko-lednoj opremi jednog od sponzora skupa, "Charlet Mosera", i u sigurnosti penjanja u ledu. Naravno, tijekom dana su u praksi isprobani oprema i nova tehnika na obližnjim zaleđenim slapovima.

Što je novo u ledenom penjanju? Pošto je ovaj dio svijeta jedan od svjetskih centara penjanja u ledu, naravno da je tu prisutna i industrija sportske opreme. Velika konkurencija primorava na svakosezonski nove modele. Osim boja i dizajna koji su u modi sezone, primijetio sam neke novine. Kod bajli i cepina zakrivljenost drški je manja. Kod ekstremno izvijenih "kifli" dolazilo je do izvrtnja pri zabijanju "pterodaktila" u led. "Chariel Moser" predstavio je svoj novi sustav spoja gurte i alatke. Potaknut problemom vađenja ruke iz gurte pri zavrtnju lednih klinova, patentirao je kuglast spoj alatke i gurte nalik kuki za auto prikolice. Gurta se otkvači od alatke, pri čemu gurta ostaje na ruci. Lakim manevrom ubacuje se nanovo na kuglasti spoj-zglob. Cijena sustava je oko 220 FFR i moguće ga je ugraditi na bilo koju

alatku uz bušenje 6-milimetarske rupe. Velika je pozornost posvećena sigurnosti penjanja u ledu, što je popraćeno inovacijom u otklanjanju udarnog momenta na ledni klin prilikom pada, tzv. "snock absorberom". Naime, gurta presložena nekoliko puta, zatim prošivena gumenim koncem, prilikom pada se rasteže i time ublažava vršnu udarnu silu na ledni klin te njegovo izbijanje (cijena 120 FFR).

Tehnika penjanja sigurno je nešto najrevolucionarnije u penjanju leda posljednjih godina. Nalik na tehniku slobodnog penjanja prije dvadesetak godina, vjerojatno će se razvijati na sličnim principima. Dizanje noge iznad glave i zabijanje petnih šiljaka dereza zahtijeva od penjača snagu, fleksibilnost i osjećaj ravnoteže. "Gibanje" u ledu podsjeća na slobodne penjačke kretnje odnosno na prenošenje opterećenja tijela.

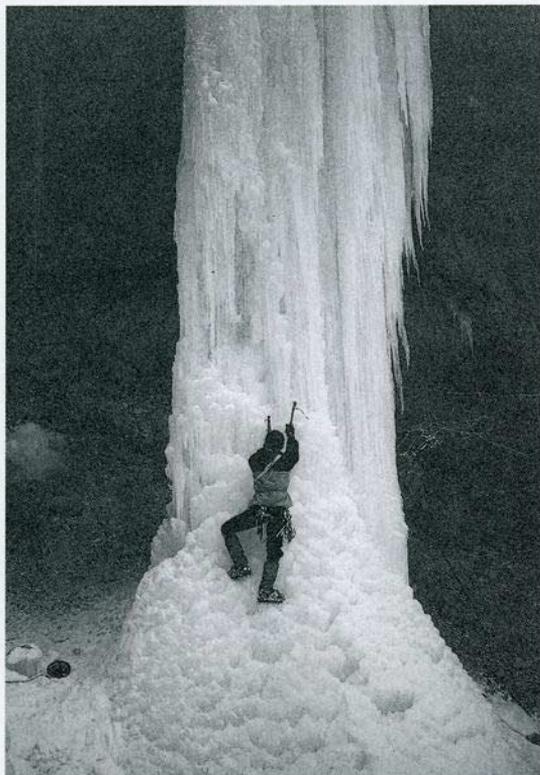
"Ne padaj u ledu", savjet je koji i dalje stoji, međutim, ne toliko izričito kao prije. Istodobno s razvojem opreme razvili su se i sustavi osiguranja koji omogućuju veću sigurnost pri padu. "Štandanje" u ledu novo je. Umjesto horizontalno završenih klinova povezanih pod oštrim kutem, preporuča se da se dva ili tri klina zaviju u led jedan iznad drugoga (po vertikali), te povežu na točku osiguranja tako da su svi istovremeno opterećeni. Naravno, pri povezivanju se preporuča i upotreba "stock absorbera". Slično je i za međuosiguranja. Prije teškog detalja zavij i dva klina te ih poveži po principu "štanda". Za penjanje u ledu preporuča se dvostruko uže zbog veće sigurnosti.

Penjali smo led u Cellacu. Loše je vrijeme pratilo dane skupa. Jak snijeg uz jugo primorao je organizatore da glavnu dolinu Fournel zatvori za penjanje zbog opasnosti od lavina. Inače je u dolini ispenjano stotinjak slapova od 50 do 800 m visine. Nema godine da se neki od njih ne mogu penjati (za razliku od "naših" Alpa), a prije zatvaranja bilo ih je preporučeno tridesetak. Osim naslovne doline, ništa siromašnije zaleđenim slapovima nisu ni ostale doline okruga Briancon.

Stoga se svih 450 sudionika sjatilo na tri ledena slapa u četrdeset kilometara udaljenom Ceillacu, poznatijem kao skijalištu. Sumnjajući u dobar ishod penjanja (gužva), ipak smo prionuli poslu. Dvjestotinjak metara dugačak slap Ygauche, težine je 4 i maksimalnog nagiba 85 stupnjeva. Šest kaskada moguće je penjati u više varijanti i ograna, o čemu govori Y u imenu smjera. Vlado i ja smo odabrali onu najdužu i najstrmiju. Mnogobrojnost penjača i nije bila tako loša kako smo predviđali, naprotiv, bila je vrlo zabavna, ali je zbog prometnosti posvuda bilo letećeg leda, što je prouzrokovalo mnogo rasjekotina lica. Nakon upenjavanja prešli smo na susjedni teži Sombrero (ocjena 5). Ledena svijeća dugačka dvadesetak metara i nagiba 90 stupnjeva najteži je dio slapa. Atraktivno i lijepo. Zadovoljni što se led nije otopio pod nama, od jakog zatopljenja, zaključili smo penjački dan. Naredni dan, pošto su penjački uvjeti bili sve lošiji, ostali su nam na raspolaganju isti slapovi ako se već nisu otopili. Pošto nam predstoji tisuću kilometara dugačak put do kuće krenuli smo na povratak već prijepodne. Napomena: Novost je i u ocjenjivanju slapova, tako da bi nekadašnja ocjena 6 sada mogla odgovarati ocjeni 5.

Zaključak? Nesumnjivo je prisutnost naših predstavnika vrlo korisna i nužna na ovakvim skupovima. Ne samo zbog novina i naglog razvoja ove alpinističke grane već i zbog pratećih događaja uz ovaj sport. Primjerice, selo L'Argentiere la Bessee (ala Kranjska Gora) nalazi se u velikom turističkom sustavu selaca, koja povezuje uglavnom skijaški turizam. Turistički kapaciteti su golemi kao i konkurencija. To je primoralo turistički ured sela Bessee da stvori identitet tj. imidž sela koji bi omogućio iskorištavanje kapaciteta izvan sezone. Oni su to učinili uz pomoć zaleđenih slapova jer ih imaju u izobilju (iako ih ima u cijelom okrugu). Ljeti se s istom namjerom organiziraju boulder-penjačka takmičenja što je doseglo europski rang. Iako Hrvatska ne obiluje zaleđenim slapovima, jer se oni zalede vrlo rijetko, korisno je biti prisutan jer - zašto se ne bi jednog dana desilo: DVORANSKO PENJANJE LEDENIH SLAPOVA!

Zahvaljujemo se HPS-u i firmi MEA iz Varaždina koji su uvidjeli korist prisutnosti hrvatskih alpinista na ovakvom skupu te uglavnom financirali troškove puta. Zahvaljujemo se ekipi HRT-a,

Slap Svijeća u Logarskoj dolini Foto: D. Dular

a naročito vozaču bez čije se požrtvornosti ne bismo probili kroz snježno nevrijeme.

Shock absorber - kućne izrade. I prije nego što je firma "Charlet Moser" patentirala svoj "shock absorber", penjači su uvidjeli problem udarnog momenta na ledni klin te su razmišljali o tome kako bi ga ublažili. Evo kako sam napravio "ublaživač udara" uz pomoć stare automobilske zračnice! Zračnicu izrežem na tri do četiri centimetra široke "gumice". Njih tri ili četiri povežem u "komplet" zajedno s duplo dužom "klasičnom" gurtom. Broj "gumica" ovisi o elastičnosti tipa zračnice. Ako "gumice" popucaju, ublaženo opterećenje preuzima "klasična" gurta. Cijeli se sustav prilagodi za što lakše ukopčavanje uz pomoć ljepljive trake. Testiraj svoj "ublaživač" npr. na sportsko-penjačkoj stijeni!

Penjali smo u ledu Logarske doline. Zagrebu je najbliža dolina s većim brojem zaleđenih slapova Logarska dolina. Njih dvadesetak nalazi se uzduž južne i sjeverne strane doline i uglavnom u nižim pobočjima okolnog gorja. Najčešće se

LEDNI
KLIN

Ublaživač udara (shock absorber) kućne izrade

zalede slapovi do kojih sunčeve zrake ne dopiru, a to su oni na južnoj strani na pobočajima ispod doma na Klemenči jami. Usprkos pravoj zimi, ove godine nije bilo zaleđenih slapova. Hladno je razdoblje spriječilo da se snijeg otopi u vodu, neophodan "građevni" materijal za led. Naravno, nakon toga je potrebno da zahladi i da se voda zaledi. I to se dogodilo. Pobočja Logarske doline okovao je led i nastale su kaskade, svijeće i skokovi čak i na sunčanoj strani, visoki od 30 do 200 metara. U desetak godina koliko se penjem u ovoj dolini prvi put ih vidim u tolikom broju. Subota. Jutro. Vrlo hladno. Na parkiralištu kod Plenikove domačije jedva nalazimo mjesto, jer su i drugi "namirisali" led. Zimski dani povoljni za slapove su rijetkost i treba ih odmah iskoristiti. To na neki način podsjeća na lov. Prate se vremenska izvješća, temperature, količine oborina i zapitkuje se: "Ima li leda?" Oko mnogobrojnih automobila

zvecka metal. Cepini, bajle, ledni klinovi, dereze, užad, karabineri. Mnoštvo skupina u dolini. Svaka u svom smjeru, svome slapu.

Za početak obilazimo nekoliko njih da ih "opipamo" iz blizine. Iako su već opisani u penjačkom vodiču, oni nisu posve pouzdani u ocjeni i procjeni. Za zaleđene je slapove karakteristična promjenjivost od godine do godine. Njihova debljina, ispunjenost, temperatura leda, krtost, nagib, mogućnost postavljanja međuosiguranja, komponente su koje utječu na težinu uspona. Svaka je komponenta promjenjiva s obzirom na klimatske uvjete.

Čak i kut nagiba, usprkos postojanosti stijena. Dakle, iskustvo ...

Slap Sušica je najpopularniji u svojem rangu težine. Pedesetmetarsko ledeno zvono početna je dužina. Nagiba do 90 stupnjeva. Krećem. Za svako zabijanje šiljaka cepina i dereza potrebno je više udaraca. Led se lomi. Razlog: previše zraka u ledu i vrlo niska temperatura. Iako ne prebogato ledom, dovoljne je debljine za zavrtnanje lednih klinova. Prošao sam polovicu Zvona. Zabijam šiljak bajle, ali nikako da "uhvati". Zbunjen sam. Ponavljam zamahe. Već sam se zabrinuo da ću na tom dijelu polomiti sav led, a onda sam otkrio da se odlomio vrh "pterodaktila" bajle. Centimetar šiljatoga čelika. Alat je neupotrebljiv. Neugodna situacija. Osiguran sam samo jednim cepinom. Uz spominjanje firme proizvođača, dovlačim Robertovu bajlu jednim od duplog užeta kojima sam navezan. Nastavljam. Kod penjanja težih slapova iskustvo preporuča treći cepin kao rezervu. To treba vjerovati.

Slap Svijeća je rijetko zaleđen. Atraktivan ledeni stup visi kroz zrak preko dvadesetmetarske poluspilje. Po ocjeni prvih penjača trebao bi biti lakši od prethodnog. Međutim ... Mnoštvo "orgulja" koje tvore glavni stup međusobno su slabo povezane tako da svjetlost prodire kroz slap. Ogladavamo ga i procjenjujemo. Gdje zaviti međuosiguranje? Je li dovoljno debeo? Tanke neoštećene ledenice govore da nije penjan ove zime usprkos tragovima u snijegu oko njegova podnožja. Ipak krećem, ali ovaj put s tri alatke. Led se obilno lomi. Kacića je nužna. Opet na polovici problem, ali ovaj put kako smo i pretpostavljali. Nogama sam polomio ledenice da bih zabio vrhove dereza u dublji, kompaktniji led, tako da sam u prevjesju. Znojim se kao da sam u sauni. Nakon nekoliko metara sljedeći problem:

"zdravi" led za zavijanje međuosiguranja duboko je između "orgulja". Potrebno je napraviti prostor za uho lednog klina. Srećom, "iskustvo" mi visi na pojasu. Trećim cepinom lomim led oko klina. U oblaku pare svoga tijela dosežem osiguravalište. Na silasku se mimoilazimo s novim navezom. Pitaju, naravno, o kvaliteti leda.

Slap pod tunelom su zapravo četiri kaskade u grapi nagiba do 85 stupnjeva. Ugodno i brzo. Drugi i treći penju paralelno navezani, svatko na svoje uže. Nagib je leda, prema vodiču, daleko

"nježniji" nego onaj na koji smo naišli. Iskustvo. U penjanju leda uvijek je nešto novo i u tome je posebna draž. Spuštamo se u dolinu pod kišom. Čini mi se da je to bio posljednji "ledeni" penjački dan ove zime.

Spomenute zaledene slapove u Logarskoj dolini penjali su 10. i 17. veljače 1996. Robert Verem, Boris Čujić, Žarko Kaličanin, Edo Leščanin te Edo i Darko Dular.

Prva karlovačka speleološka ekspedicija "Picos de Europa '96"

NEVEN BOČIĆ, Karlovac

Na sjeveru Španjolske, usporedno sa španjolskom obalom Biskajskog zaljeva (Mar Cantabrico), proteže se planinski niz Kantabrijskih Kordijera (Cordillera Cantabrica) kao zapadni nastavak Pirineja.

Planinski masiv Los Picos de Europa nalazi se u središtu Kantabrijskih Kordijera, od čije se osi pružanja odvaja prema sjeveru. U geološkom smislu pripada Kantabrijskoj zoni. Ima kompleksnu luskavu strukturu, s karbonatnim naslagama, paleozojske starosti debljine i do 5000 m. Ovo područje spada u umjerenu klimatsku zonu s jakim utjecajem nadmorske visine i maritimnog zraka s Atlantskog oceana s velikom godišnjom količinom padalina (maksimum zimi). Ovakvi uvjeti pogodovali su nastanku izrazito kršnog reljefa sa svim površinskim i podzemnim krškim elementima, gdje su se razvile mnoge duboke jame i dugački spiljski sustavi. Picos de Europa tvore tri masiva koji se pružaju od jugozapada ka sjeveroistoku: istočni (Macizo Orientale) Andara, središnji (Macizo Central) Urrieles i zapadni (Macizo Occidental) El Cornion.

Cilj je ekspedicije bio istraživanje speleoloških objekata na El Cornionu (Torre Santa de Castilla 2596 m) unutar Nacionalnog parka Covadonga.

Park je površine 169 km². Osnovan je još 1918. godine. Za svaki je duži boravak i istraživanje u N. parku potrebna posebna dozvola. U dogovoru sa Speleološkim savezom Asturije uprava parka nam je dodijelila područje na kojem su dosad djelovale već dvije hrvatske ekspedicije. Bazni logor smo postavili na području Campera Chizidi.

U dva kombi-vozila smjestila se jedanaesteročlana ekipa SO HPD "Dubovac" iz Karlovca u sastavu: Igor Jelinić (vođa ekspedicije), Branko Šavor, Neven Bočić, Hrvoje Cvitanović, Mladen Kuka, Boris Bukovčak, Marijan Pavlović, Petar Protić, Miro Barešić, Kruno Golubić i Zlatko Balaš. Iz Karlovca smo krenuli 18.7.1995., a 22.7. stižemo u Cangas de Onis, središte planinskog turizma u kojem je uprava NP Covadonga. Na Los Lagos (Jezera) podigli smo privremeni logor (oko 1100 m). Jezera su ledenjačka. Pored njih se nalaze kampovi koji su polazne točke za mnoge ekspedicije i planinarske ture. To je posljednje mjesto sa sjeverne strane El Corniona do kojeg se može doći vozilom. Svoje smo kom-bije parkirali oko kilometar podalje od Lago di Enola.

U dva smo dana transportirali veći dio opreme u bazni logor, udaljen oko četiri sata hoda. Ostatak smo donosili i odnosili po potrebi, pa smo u tu

Pozo "Oluja"

Foto: I. Jelinić

svrhu postavili pomoćni logor s nešto hrane i vrećama za spavanje na pola puta, kod doma Vegarredonda. Taj je pomoćni logor dobro došao prilikom svakodnevnog donošenja vode u bazni logor.

Istraživanja smo započeli u Pozo Chizidi. Ova je jama već dva puta istraživana i to na ekspedicijama KSHPS 1986. i SO PDS Velebit 1992. Tada je istražena do dubine od 103 m s perspektivnim nastavkom tridesetak metara iznad dna. Opremanje i kretanje kroz istraženi dio vrlo je teško jer se izmjenjuju uski i opasni meandri s mokrim vertikalama. Često nismo bili zadovoljni stanjem postojećih sidrišta pa nam je i to oduzimalo dio vremena. Tri ekipe od po dva člana (Cvitanović, Bočić; Jelinić, Bukovčak; Šavor, Pavlović) naizmjenično su postavljale jamu. Četvrta ekipa (Jelinić, Protić) ulazi u nove dijelove Pozo Chizidi i istražuje oko 150 m novih kanala. U narednom silasku topografski snimaju taj kanal i raspremaju donji dio jame do -270 m. Ekipa u sastavu Pavlović, Barešić i Bukovčak pomaže im u iznošenju opreme. Šavor i Bočić raspremaju jamu od -270 m do izlaza i iznose preostalu opremu. Za to vrijeme Cvitanović i Balaš istražuju nekoliko manjih objekata u široj okolini logora. Time je bio završen prvi dio naših istraživanja. Sređivanjem topografskog snimka

utvrđeno je da je dubina jame ostala nepromijenjena, ali je dužina porasla na 1142 metra (za 150 m).

Od samog dolaska na Picos stalno nas je pratila gusta magla s vidljivošću na jedva nekoliko metara. Zbog takvih uvjeta bilo je nemoguće rekognoscirati teren pa smo istražili tek nekoliko manjih objekata u blizini logora. Kada se vrijeme popravilo, pronašli smo još dvije jame na samom rubu kanjona Rio Dobre. Jama SOD 12 duboka je 64 m i daje perspektive, ali je zanimljiva po neobičnom obliku jer je nastala duž polukružne pukotine. Pozo "Oluja" (dobila je ime u čast veličanstvene oslobađajuće akcije našeg domovinskog rata) istražena je do dubine -102 m. Ova izrazito tektonski predisponirana jama ima funkciju kolektora oborinskih voda iz tog područja prema Rio Dobri (u to smo se uvjerali kada je prilikom istraživanja za vrijeme kiše u jamu naglo nadošla voda, pa joj je tako teoretska dubina moguća i do 600 m. Prilikom istraživanja je uočeno nekoliko vrlo perspektivnih "upitnika", ali više nismo imali vremena. Za sve su se ovo vrijeme Kuka i Golubić brinuli o kuhinji, vodi i nabavci namirnica, ali su našli vremena i za uspon na Pico Cotalbu (2026 m). U tijeku dvotjednog boravka istraživali smo 13 speleoloških objekata, od toga 12 novopronađenih. Sada nas je čekao dvodnevni transport opreme do Los Lagos, tj. naših vozila. Prilikom transporta smo Protić i ja naišli na nesrećenu španjolsku planinarku (teži napad alergije) i organizirali njezin transport do doma Vegarredonda. Po nesrećenu je došao spasilački helikopter, a nas je domar počastio vinom. Bolesnica se uskoro dobro oporavila. Nama je preostalo da se vratimo u bazni logor po još jednu turu opreme.

Prije povratka bilo je još potrebno izvršiti inventuru opreme i "studiozno" (zbog njene količine) složiti je u vozilo. Odlazeći kroz maglu pozdravljamo se s Picosom i zahvaljujemo mu na gostoprimstvu.

Na kraju još nekoliko riječi o problemima s kojima smo se suočavali. Osim jednog gumidefekta put je tamo i natrag protekao dobro. Za vrijeme boravka na El Cornionu najteže smo podnosili nedostatak vode i vremenske neprilike. U blizini baznog logora nije bilo pitke vode pa smo je morali nositi s izvora Rio Junjumie (Vegarredonda), oko 2 sata hoda daleko. Naprtnjače za nošenje vode (tzv. žabe), koje smo posudili od

HV, odlično su poslužile u tu svrhu, iako nisu baš dobro oblikovane. Vodu smo donosili skoro svaki dan, nekad i po dva puta. Gusta magla otežavala je orijentaciju i kretanje po izrazito krškom reljefu. Rekognosciranje terena često je bilo nemoguće, a u pitanje je dolazila i opskrba vodom. Posebno je težak bio noćni povratak iz jama u logor pa smo ponekad morali prisilno bivakirati do jutra. Još su gore bile krave koje poludivlje lutaju i vrlo su agresivne. Po noći su nam upadale u logorsku kuhinju na "besplatnu gozbu", pa smo je morali dobro utvrditi kombinacijom kamenih zidova i užadi. Bilo je i nekoliko opasnih situacija, npr. čopor divljih svinja, nagli nadolazak vode u Pozo Oluja i sl. Dobro smo prošli uglavnom zahvaljujući iskustvu.

U povratku smo se kupali u Atlatskom oceanu, posjetili veleposlanstvo RH u Španjolskoj u Madridu, obišli stari grad Toledo, prošli kroz Monaco i 11. kolovoza se vratili u Karlovac.

Sve ovo ne bi bilo moguće bez velike pomoći naših pokrovitelja i sponzora kojima se ovom prilikom zahvaljujemo. To su bili: Poglavarstvo grada Karlovca, Županija Karlovačka, Karlovački športski savez, Croatia d.d. poslovnica Karlovac, Disko market Đelo Karlovac, gosp. Miroslav Brežan, dr. Amirudin Talakić, odvjetnik Tomo

Štedul, HV Karlovac, Karlovačka pivovara, Voće eksport Karlovac, Tekstil d.d., Hamova d.d., Pilana Krsić; Ciglana Ilovac, gosp. Krešimir Vrbaneč, Žitoproizvod, Kontex d.d., Finvest, Diana trade, Koedun, Opća bolnica (Svi iz Karlovca) i MEA iz Varaždina.

Zahvaljujemo se i svim prijateljima, rodbini, speleolozima i planinarima koji su nam pomogli.

 Predavanje "Picos de Europa '95" popraćeno s preko 500 najboljih dijapozitiva rado ćemo vam prikazati u vašim prostorijama. Informacije: Igor Jelinić 047/222-834, Neven Bočić 047/221-090, Hrvoje Cvitanović 047/228-039.

Prije odlaska ...

Dolina Slapnice u Žumberku

VLADIMIR JAGARIĆ, Zagreb

U gornjem toku rječice Kupčine, kod sela Medven Drage, 5 km od Krašića gdje se potok Slapnica slijeva u Kupčinu, desno je odvojak ceste u dolinu Slapnice. Neki su stariji putopisci dolinu nazivali "Kalovka", a neki pak "Drenovačka gudura", dok se u najnovije doba udomaćilo ime "Kanjon Slapnice". Sve su to pogrešni nazivi jer Drenovački potok, po kojem su zvali dolinu, ima vrlo kratak tok, izvire južno od sela Drašći Vrh, a utječe kao desni pritok u Slapnicu. I put kojim protječe potok Kalovka nije tako dugačak ni značajan da bi se po njemu mogla zvati dolina. Potok nastaje od nekoliko potočića koji izviru ispod livade zvane Celetina draga, a utječe u Slapnicu kod "Draganovog mlina". Slapnica nije ni kanjon, osim jednoga kratkog dijela u gornjem toku, gdje je dolina tako uska da tvori uski klanac koji možemo, a i ne moramo nazvati kanjonom. Taj je dio i posebno zaštićeno područje. Potok Slapnica izvire između Stinčić brda i šume Torine. U nju se slijevaju još potoci Gladna draga i Pečnik, te mnogo potočića i obalnih izvora. Gladna draga

utječe u Slapnicu kod samoga njenog izvora. U svom porječju Slapnica ima dva veća slapa i niz lijepih malih slapova po kojima su potok i dolina dobili ime. Toponim Slapnica vrlo je star. Spominje se u Ozaljskom urbaru iz godine 1642. kao naziv i za obližnju Medven Dragu.

Sredinom doline izrađena je godine 1959. šumska cesta u dužini od oko 10 km (do kamenoloma je asfaltirana). Cesta je zaista dobra, jer i za najvećih vremenskih nepogoda nema vododerina ni većih lokava. Izgradnjom ceste, koja povezuje područje Pečna sa Kupčinskom cestom, gotovo se izmijenio krajolik doline.

Porječje Slapnice je prije izgradnje ceste bilo zaokružena cjelina iskonske prirode. U okolnim je gustim šumama i šumarcima bilo različite divljači, a u potoku puno pastrvi. Slapnica je bila poznata i po vižlastim vidrama. Uz potok je vijugala šumska staza na koju je zbog bujnog raslinja samo mjestimice provirivalo sunce. Stazom su se uglavnom koristili mještani s brdskih okolnih sela noseći mljeti žito u slapničke mlinove.

Ribicki dom u dolini Slapnice

Foto: V. Jagarić

Šumovit zapadni greben koji se proteže od kamenoloma do "Draganovog mlina" domaći ljudi nazivaju Željezno a neki i Turkovača. Ta je šuma pod imenom "Šelezno" registrirana u katastarskoj mapi iz godine 1861. Naziv je nastao vjerojatno po tome što se mislilo da na tom području ima željezne rude. Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće je istraživanjem u šumi ispod sela Drašći Vrh pronađen je ugljen umjesto željezne rude, ima ga tako malo da se ne isplati eksploatacija. Tako je šuma, a i selo nedaleko Drašćeg vrha, dobilo ime Željezno. Po narodnoj predaji je na grebenu za vrijeme Vojne krajine bilo nekoliko branič-kula. Lako moguće, jer nam povijest govori da su Turci na svom pljačkaškom pohodu prolazili i ovim krajevima. Greben je dobio ime Turkovača po nekadašnjem vlasniku šume, seoskom vlastelinu Turkoviću, koji je veći dio života boravio u svojoj kuriji u Hruškovcu, zaseoku pokraj sela Hutina.

Južni dio slapničke doline, od Medven Drage do kamenoloma, plodne su oranice zvane Podoriji i Dugave. Dolina se kod kamenoloma naglo suzuje i odavde zapravo počinje "prava" Slapnica, u kojoj ima predjela zanimljivih za planinare.

Prolazimo pokraj pjenušavih brzaka, zelenomodrih virova, slapova i slapića, te prekrasnih malih kaskada preko kojih se prelijeva bistra voda. Slapnica šumi, pjeni se i prska, hući i buči. Za većih ljetnih pljuskova, kada se u nju sruči silna voda s okolnih brda, zakratko vrijeme postaje i prava rijeka.

Kod prve vikend-kuće, uzvodno, spustimo se do obale slikovita jezera nastalog proširenjem potočnog korita. Njegova se boja mijenja prema sunčanom svjetlu, najčešće je sjajno zelenkaste boje.

U dolini je izrađeno desetak vikend-kuća. Od toga je pet "betonara", koje se nikako ne uklapaju u ovu sredinu. Uostalom, kao ni kamenolom!

Na prekrasnom položaju, na prostranoj zelenoj livadi, ribičko društvo iz Jastrebarskog sagradilo je 1976. godine Ribički dom. Otvoren je ponekad u ljetnim mjesecima vikendom, a opskrbljen je samo pićem. Pokraj doma je jedino mjesto gdje se smije paliti vatrica za roštilj. Od doma, uz cestu uzvodno, nije daleko ni izvor pitke vode zvan Lugarov zdenac, a malo dalje je izvor dobre vode Jelenak.

Oko 1 km dalje od Ribičkog doma, kod mostića, treba skrenuti desno na šumski puteljak (markacija) koji će nas odvesti uz mali ali vrlo bučni

Slap Brisalo

Foto: N. Vadić

potočić u Vranjački klanac. Ovdje priroda još uvijek živi po svojim zakonima. Ovakve i slične predjele nazivamo još prodol, stiska, usjeka, jarak, jaruga i gudura. Mi ćemo reći da je to klanac, jer tako govori većina susjeda Slapnice - Medvenaši, Čunkaši i Dolčani, dok Ruđani i Vranjani predio još nazivaju jaruga "Pod pećinom".

Klanac je okružen šumovitim strmim obroncima i visokom sedrenom stijenom niz koju se slijeva tridesetak metara visok Vranjački slap. Slap nastaje od Vranjačkog potoka koji izvire ispod zaseoka Stakića u Bukovači. Bogat je vodom u rano proljeće i poslije obilnih kiša. Istočno od slapa, desetak metara ispod ruba stijene, nalazi se Vranjačka špilja koju nazivaju i Čolićeva pećina (Opasno se penjati do otvora špilje jer je stijena vrlo kršljiva). U dubinama stijene su se prije probijanja ceste gnijezdili žumberački sokoli. Posljednjih godina ponovo ih se vida. Legenda priča da su u Vranjačkoj špilji povremeno stanovali i svoju robu skrivali židovi - trgovci (narod ih još naziva torbarima, kramarima). Stari Vranjani, želeći ih

otjerati, jer su navodno po selu krali kokoši, zalijevali su ih po noći kroz otvor špilje vodom. Na području Vranjaka ima još manjih špilja, polušpilja i sedrenih rupa gdje se nastanjuju lisice. Posred klanca je velika odronjena sedrena barijera s nekoliko polušpilja. Ima tu još orijaških stabala, trulih panjeva, razbacana granja i visećih lijana. Uz potok ima lopuha, paprati i travljom prekritih skliskih kamenova. Pod drvećem je debeo sloj suhoga lišća. Neprestano se čuje žuborenje potoka i šum slapa. Kroz krošnje drveća tek tu i tamo prodire poneka zraka sunca. Tu rijetko kada zapjeva ptica, a nema ni jačeg vjetera. I usred ljeta ovdje je hladno i debeli hlad. Gnijilo lišće miriše na gljive, a u kasno ljeto vlažno je tlo prekriveno ciklamama. Lijepo je, ali zastrašujuće! Kao u priči!

Kroz Vranjački klanac prolazi trasa Planinarskog puta Žumberkom (dionica Rude - Slapnica). Krenemo li za njom uzbrdo doći ćemo preko Vranjačkog polja i šume Mačkovine na rub sela Rude, podno brda Breznika (519 m). Južne padine Breznika zovu se Mačkovine. Medvenaši zovu ovu šumu i Mačkove strani. Na ovom prostoru žive divlje mačke, pa je tako vjerojatno šuma dobila ime Mačkovine. S brda Breznika Slapnica izgleda zbog svojega bujnog raslinja kao teško prohodna prašuma. Najljepši je prizor u jutranjim satima kad se kovitlaju maglene koprene a jastreb kruži nad zelenim pokrivačem. Satima bi čovjek mogao promatrati ovu ljepotu.

Između dva svjetska rata naši su stari hapedaši i sljemenaši posjećivali u Žumberku vrh Sv. Gere i slap Brisalo. Tako je legendarni vodič i predsjednik HPD-a prof. Josip Pasarić na Uskrsne blagdane godine 1922. vodio skupinu planinara središnjice HPD-a do slapa Brisala. Turu se započeli u Stojdragi, gdje su vjerojatno i noćili. Do Kalja su pješačili grebenskom cestom, a od Kalja se spustili u Slapnicu do Brisala. Vraćali su se preko Pećna, brda Glavice i sela Celine do koldvora u Jastrebarskom. (To je bila tura!) Pasarić je predlagao da se taj "najkraći spoj Jastrebarskog s Kaljem bojom označi" (HP 1922, br. 1).

Potok Pećnik (zovu ga i Duboki potok) nastaje od nekoliko potocića koji izvire u gornjem dijelu područja Pećna. U svome kratkom toku, spuštajući se kroz usku i strmu jarugu, stvara niz malih slapova od kojih je najveći Brisalo. On je i najljepši u porječju Slapnice. Prilaz slapu označen je na stijeni nasuprot drvenog mostića preko Slapnice

(oko 4 km uzvodno od Ribičkog doma). Udaljen je od ceste samo pet minuta. Od podnožja slapa može se krivudavom stazicom iznad slapa i dalje uz potok do Zidane pećine, te preko sela Staničića u Pećno (dionica Jastrebarskog planinarskog puta).

Divno je promatrati kako se slap uz zaglušnu buku ruši s visine od petnaestak metara u jezerce. Bujan je u proljeće i poslije obilnih kiša. "Okolina slapa u svom divljem romantičnom položaju podsjeća na Zeleni vir ispod Skrada" (J. Pasarić). Kamenje uz slap je zaraslo "pedalj debelom mahovinom s koje se cijedi voda kao iz spužve" (D. Hirc).

Okolina Vranjačkog slapa podsjeća na začaranu "Šumu Striborovu" iz bajke Ivane Brlić-Mažuranić, dok je krajolik Brisala tipična Schakespearova romantična šuma iz "Sna ljetne noći". Usred te čarolije caruje vragoljasti vilenjak Puk, koji kao da će se svakog trena pojaviti ispod zelenih šeširića lisnatih lopuha.

Posjet Vranjaku i Brisalu doživljaj je koji ostaje dugo u sjećanju.

U gornjem, vrlo strmom dijelu potoka Pećnika, zapadno od sela Staničića, nalaze se "Zidane pećine", najzanimljivija i najveća špilja u Slapnici. Otvor je širok 7, a visok je jedva 1 m. Oko 10 metara od ulaza u špilju nalazi se dobro ušćuvan zid po kojem je špilja dobila ime, a na kojem se nalaze puškarnice. Pretpostavlja se da je zid napravljen u doba Vojne krajine.

Pri kraju doline nalazi se i zanimljiva špilja Jamura. Speleološke objekte u Slapnici su istraživali članovi Speleoloških odsjeka HPD "Dubovac" iz Karlovca, HPD "Željezničar" iz Zagreba i HPD "Japetić" iz Samobora.

Vučinićeva livada leži usred najširega dijela slapničke doline. Na njoj se više ne "žute cvjetovi" i ne "zuje zlačane pčele", jer je potpuno zapuštena, nekošena, mjestimice puna kamenja i trnja. Uz njezin se rub poneki put kaljuža zalutali čopor divljih svinja. Kako je ovdje nekoć bilo živo! Pored Vućinićevog mlina danonoćno su se zadržavali ljudi čekajući da im se samelje žito. Tada su se vodili i dugi razgovori uz kuhanu kukuruzu ili krumpir ispečen u vrućem pepelu. Stariji ljudi pričaju da je u ovom predjelu Slapnice bilo najviše vidra (sve dok nisu došli krivolovci na ove skupocjene krznaše). Tu je bila još i danas često spominjana "Vućinićeva štalica". Mnogi su putnici prespavali u njoj, na "štaglju", na mirišljavom

sijenu. Spavali su ponekad Žumberčani čekajući na mljeveno žito. Prespavali su od subote na nedjelju i zagrebački ribiči koji su, čekajući s punom torbom pastrvi autobus u Medven Dragi, redovito svraćali u gostoljubiv dom Medvenovih. Noćili su i planinari ako ih je zatekla noć u Slapnici (kao npr. mene, 60-ih godina, iako tada u štalici nije više bilo kravice već mnogo buha i puhova). A bilo je i onih koji su drijemajući probdjeli noć uz ognjište na kojem je izgarala i dimila se bukova klada, dok je Slapnica šumila i mlinski žrvanj mrmljao, zbor cvrčaka pjevao, a ćuk u obližnjem šumarku pištao.

Na daljnjem putu uzvodno vidjet ćemo dvije potočne brane izgrađene za vrijeme gradnje ceste. Njihovi su široki i bučni slapovi zaista zadivljujući.

Na kraju doline, gdje cesta skreće uzbrdo prema Pečnu, nalazi se tzv. "Draganov mlin". To je danas jedini sačuvani mlin-vodeničar i jedina naseljena kuća u dolini Slapnice. U njoj žive gostoljubivi Nada i Matija Mauzer. Pokraj kuće jedna

staza vodi u dolinicu Duge njive. Na njezinu se kraju ulazi u bukovu šumu gdje staza, a zatim kolski put vodi kroz šumu i preko košanice Hartovskog brda u selo Kalje.

Oko 300 m nizvodno "Draganovog mlina" mljeo je i "Durićev mlin", najstariji u Slapnici. U slapničke su mlinove Pečanci često dopremali u "žakljama" (vrećama) žito na Mišku ili na Mici (tako, naime, većina stanovništva u istočnom Žumberku naziva magarca i magaricu).

U svako godišnje doba dolina Slapnice pruža nove ljepote i uzbuđenja. Najljepša je u rano proljeće, jer tada ima najviše vode u potoku, a šuma se počinje zelenjeti. Lijepa je i bajkovita i u jesen, a zima, to je nešto posebno. Slapovi postanu ledene stijene, ispod ledene kore klokoče i buči voda, a nad potokom se nadvisuju grane pune sićušnih snježnih kristalnih zvjezdica i raznovrsnih staklastih oblika.

Dolinu Slapnice treba upoznati, jer ćemo je tek tada cijeniti, voljeti i čuvati.

Draganov mlin u dolini Slapnice

Foto: V. Jagarić

IVICA MARIJANOVIĆ, Imotski

- Ma božije ti kiše brajo, što je ovo? - razgorači se Lujo gledajući u bujicu tijela što navirahu iz autobusa koji su netom pristigli.

- E niste i' 'vliko imali ni kad ste vaktile dilili libre i medalje - nastavlja Lujo obraćajući se Mati, prisjećajući ga na posljednje ovakvo veliko okupljanje još u zajednici "bratstva i jedinstva" kada smo jedan uspon na vrh Bijakova započeli evociranjem uspomena na velikane "narodne revolucije".

- Unda ste i' mamili s'armonikom i spizom na vrvu, a što ste spremili ove ture prijatelju? - pecka Lujo i dalje.

- A moj Lujo, unda si nas brte lipo častio i teпа si nam: "Ajte drugovi jednu rakiju, lakše će te izać, ajte drugovi što god zamezit! - uzvraća Mate ujed - pa se to pročulo i u ovoj vlasti te navalio svit vidit' jel se ukvasilo vino u druga Luje!

- Đava ti jezik odnio, beštijo, - smješka se Lujo - ma ozbiljno te pitam. Što je ovo danas? Koji je razlog?

- Eno ti razloga, moj Lujo - kumi Mate u Lukicu koji se "razletio" uokolo provjeravajući je li sve spremno za polazak.

- Ne razumim?!

- Ma što ću ti pričat, moj Lujo - novi predsjednik društva! Vratio nam se čovik sa študija, mlad, šesan, profešur - oran za rada! Navalna na njemu ženskadije ko nomande na cukar, a di su ženske, tute se i muški kupe, i eto kumiću, ukupiše se tri autobusa.

- Pa more li on to jadan podmirit sve?

- A čuješ, rodijače, nismo ni mi još za bacit!

- Ajde, stođavle, ne manitaj - podviknu Lujo za Matom koji se požuri za kolonom što se uputila uzbrdo.

Idemo na vrh Bijakove. U društvu su bile smjene i ovim putem promoviramo novog predsjednika. "Iskoristili" smo njegov rad u školi i tako privukli današnje mnoštvo nadajući se da će netko i zavoljeti ovo, te možda ozbiljno i planinariti s nama.

Vidimo po manjkavoj opremi da je ovo mno-

gima prvi susret s planinom i bit će potrebno pomoći kada počnu poteškoće. Mi stariji razbacamo se po koloni tako da imamo donekle nadzor nad mladarijom.

Osvrćem se tražeći uzaludno pogledom neke prijatelje bez kojih ovakve svetkovine nisu mogle proći.

- Žalosno je kako neki ljudi mogu žrtvovati dugogodišnja prijateljstva radi banalnih stvari - čita mi misli Jole, aludirajući na naše nedavne rašomone u vezi s preregistriranjem društva.

- Evo im, evo, svi su pozvani da pomognu danas! - nastavlja, pun žuči, misleći na one koji se na godišnjim skupštinama sjete kako su nekad planinarili i onda dijele lekcije. Shvaćao sam njegovu gorčinu koja je proizlazila iz činjenice da je za planinu spreman žrtvovati gotovo sve: društvo je i opstalo zahvaljujući njemu, a opet, doživjeti da te napadaju i pišu peticije protiv tebe ...

Moram priznati kako sam se zanosio misleći da će ljubav prema planini ipak prevladati, ali evo, vidim da je samovažnost u nekih ljudi nepremostivo velika.

- Vidite li onu malu, momci? Živa vatra! - protutnji Bili kraj nas fiksirajući zanosnu plavojku podalje, ispred nas.

- E, uvijek ti je isti! - nasmijamo se uglas odagnajući tračke maloprijajšnjeg tmurnog raspoloženja.

Staza iz Milića prema vrhu, Sv. Juri utabana je i teško se može pogriješiti, tako da su neki unatoč dozivanjima "naložili" uzbrdo takmičeći se međusobno tko će prvi na vrh. Drugi su pak žurili za njima nadajući se da će oni ispred posustati i eto prilike da oni budu prvi. Treći (a zapravo treba reći treće) su oko Lukice; natječu se tko će biti ljubazniji s Redom i Kevikom - prekrasnim sibirskim haskijama koje su ovom prilikom povelile on i Vele. Za njima mi ostali, svatko svojim tempom i svojim društvom.

- Ajme, jesu lipi, profesore! Ajme, baš su simpa, profesore! Ajme, profesore, i ja bih nabavila jednoga - dočekuje nas Bili koketnim imitiranjem djevojaka koje su svu pažnju posvetile psima i

njihovim gospodarima.

Razastiremo se pokraj odbacujući ruksake, tražeći ugodu u hladovini bukava što natkriliše svoje grane nad malenim zaravankom sa dva kamenom ozidana bunarića. Očijeski bunari. I dok gledam mladariju kako baca i urušava kamenje i muti vodu u bunarima, unatoč molbama da to ne čine, proleti mi gotovo neprimjetan smješak preko usana promatrajući obrazac koji se već tisućljećima ponavlja. Smješak je bio upućen onom faraonskom službeniku koji je prognozirao skori kraj svijeta jer su mladi razuzdani. Smješak je bio i podsjećaj na naivnost usplamtjele mladosti koja se burno protivi autoritetima i konformističkim obrascima, želeći revoluciju, želi rušiti idole kojima se klanjaju stariji i onda, shvaćajući svoju nemoć, isfrustrirana: šara po zidovima, ruši klupe po parkovima, razbija stakla i kao sada muči ove bunare koji još Rimljane pamte. Smješak je bio i izraz nemoći da se prenese tako jednostavna poruka - ne činite to!

Prisjećam se jedne, mislim, SF priče o planini na kojoj bi se radoznali namjernik prekršivši nekakvo pravilo (na žalost, ne sjećam se koje!) transformirao u biljku - tijelom, a zadržavao dušu. Pretvoren tako u biljku, s užasom bi shvatio da su i sve druge biljke oko njega - ljudi koji su, kao i on, pali u zamku. Priča završava scenom u kojoj na planetu nailazi novi radoznalac i približava se mjestu gdje ga čeka zamka, a sve biljke-ljudi uzaludno pokušavaju prenijeti poruku - nemoj!

Nemoj! - odzvanjalo je i u meni dok sam na stazi, kojom se uskoro zaputismo dalje, gledao odbačene tragove civilizacije: plastične boce, tetrapak, pakovanja ili najlonske vrećice.

Nemoj! - molila je uzaludno i Bijakova. Sjeti se Atlantide, Lemurije, Mu naroda koji nestadoše u kataklizmičnoj srdžbi majčice Zemlje.

Nemoj! - šuštal je lišće, šušcale trave i ponavljale ptice, ali njihov vapaj izgubi se u žamoru tijela opijenih mladošću.

Nemoj! - zakikota djevojka ispred nas odgovarajući na štipkanje smjelog vršnjaka.

Hm, pa da! Tako i mora biti! Ni Sidarata nije odmah prepoznao mudraca u Vasudevi. Bile su potrebne godine i godine lutanja iz uloge u ulogu, od učenja do učenja, dok se nije skrasio uz staroga splavara. Možda sam prestrog kad tražim od mladosti da bude nešto drugo, jer nam zapravo i ne preostaje ništa do igrati dodijeljene uloge i truditi se, ma kako malena uloga bila, ne bi li nas

"vrhunski režiser" zapazio i uvrstio u važniju predstavu.

I zato, smiješio sam se ponovno onom faraonskom službeniku gledajući poslije na vrhu kako Lukica obilazi skupinu po skupinu dijeleći - nemoj! ... pokušavajući tako obuzdati proplamsaje nestaštva.

- Ma, nabavit ću i ja štogog beštije - komentira Bili naglas, kao za sebe, gledajući umilne poglede upućene predsjedniku.

- Moreš Imenjakovu Lanu.

- De, de Ćelebija, zapiši to! Nemoj da ti vali, ki unda kad si me u rakijaša metnijo - "ponižava" me Bili imenom osmanlijskog putopisca iz 17. st. Evlije Ćelebije, tobože uvrijeđen što sam plemenite maskije pretpostavio seoskom mješanču.

- Nemoj me brte više mecat u te svoje libre ...

- E nemoj i ti s tim - nemoj! - puna ga je danas Bijakova!

Speleologija i planinarstvo na Internetu

Dr. MLADEN GARAŠIĆ, Zagreb

Posljednjih je nekoliko godina **Internet** (neki ga nazivaju "mrežom svih mreža svijeta") proširen i do nas u Hrvatskoj. O čemu je zapravo riječ? Elektronska računala u svijetu povezana su u različite mreže sustava (preko svojih host računala), a jedan je od najraširenijih sustav Internet. Naša hrvatska mreža, koja je povezana u Internet, zove se **Carnet** (Croatian Academic and Research Network), što zapravo znači Hrvatska akademska istraživačka računalna mreža. Ona nam omogućava da pronalazimo svjetske informacije i znanje kao i da objavljujemo vlastite informacije. Postoje različiti servisi (programi) kojima možemo komunicirati sa svijetom, npr. **News** grupa kroz koju možemo biti sudionikom svjetskih rasprava o temi koju mi sami odaberemo, ili **Mailing** lista koja nam omogućava praćenje i slanje širem krugu zainteresiranih (npr. planinara, speleologa itd.), ili **Gopher** koji služi za hijerarhijsko organiziranje vlastitih informacija, bilo za interne potrebe, bilo za objavljivanje širem krugu zainteresiranih. S pomoću toga servisa mogu se graditi vlastiti pogledi na tuđe informacije koje su objavili i održavaju drugi ljudi u svijetu. **World Wide Web (WWW)** je sličan Gopheru, jer omogućava organiziranje i vlastitih i javnih informacija, ali ne hijerarhijski već hipertekstualno. To znači da se dijelovi teksta ili samo pojedine riječi mogu povezati s drugim informacijama, od kojih je svaka na jednom računalu u svijetu, a omogućava i miješanje teksta, slika i grafova, animiranih sekvenci, zvuka, obraza i programa.

Prema tome mogu se izabrati oni servisi koji su nam najpotrebniji za pojedinu svrhu. Ako npr. želimo poslati neke informacije pojedinim spel. društvima i pojedincima u svijetu ili se želimo prijaviti za svjetski speleološki kongres i sl. koristimo se mailing listama (e-mail ili elektronička pošta), za obavijesti o spel. rezultatima, ekspedicijama, pozivima na suradnju, diskusiju o spel. opremi, informacije gdje se ona može nabaviti i slično koristimo se News grupom. Želimo li primiti neki program, npr. za topografsko snimanje spel.

objekata, to postizemo preko **FTP** servisa.

Ipak je najbolji i najviše razvijen servis **WWW**. Preko njega se može komunicirati sa svim spel. organizacijama u svijetu koje su spojene na Internet, a ujedno možemo poslati i svoje informacije.

Prije dvije su se godine pojavile prve tzv. Web speleološke stranice u svijetu. U tome su prednjačile Švedska, Australija, Velika Britanija i SAD. Danas ima više stotina spel. Webova s najrazličitijim informacijama i mogućnostima.

Naša je Web stranica (Speleologija u Hrvatskoj) u izradi i pojaviti će se u ožujku na Internetu. Ona će odmah biti preuzeta na sve svjetske spel. Web stranice tako da će svi zainteresirani moći saznati one informacije koje im mi ovdje u Hrvatskoj želimo dati. Preko naše stranice moći će se povezati sa svim važnijim spel. serverima u svijetu. Službeni je jezik na Internetu engleski, koji je obavezan, a može biti i dvojezični prikaz s jezikom domaćina Web stranice (kod nas hrvatski jezik). Za sada postoje tri velika servera (poslužitelja) sa spel. tematikom. To su Speleology Information server, Speleology Server Home Page i Speleology Server on the Web. Oni povezuju više stotina hostova u svijetu. Njihove su adrese preko **WWW** <http://speleology.cs.yale.edu/> ili <http://zenon.inria.fr8003/agos/sis/Caving/Web.html>. Ostale zanimljive spel. stranice su npr. najpoznatiji proizvođač spel. opreme i alpinističke opreme Petzl <http://www.infosphere.com/petzl>. svjetski spel. kongres u Švicarskoj <http://www.unine.ch/UIS97/> ili francuska spel. škola <ftp://www.insalyon.fr/Labos/CASM/EFS/>.

Broj važnijih spel. hostova preko koji se postiže veza s ostalim izgleda ovako: Francuska 13, Belgija 3, Njemačka 3, Island 1, Irska 2, Italija 8, Luksemburg 1, Poljska 2, Slovačka 2, Slovenija 1, Španjolska 1, Švedska 1, Švicarska 1, Velika Britanija 14, SAD i Kanada 27, Rusija 1, Brazil 2, Australija 5.

Na nekim stranim spel. web stranicama podaci o Hrvatskoj, hrvatskom kršu, kao i o dužinama i

dubinama naših spel. objekata nisu točni. No, to će se sve ispraviti onog časa kada ćemo poslati svoje podatke u javnost (nadajmo se u ožujku).

Mnogi se kompjutorski programi za upotrebu u speleologiji dijele, razmjenjuju ili prodaju putem Interneta speleolozima. Navodimo samo najpoznatije: Karst, Find Cave, Samps Lite, Compass, Pitter Plotter, Cave ML, Toporobot, HTO itd. Isto tako može se ući u baze podataka (katastre, biblioteke i sl.) pojedinih spel. organizacija. Plan je da će to biti moguće i na hrvatskoj spel. web stranici uz ispis šifre koju daje autor programa onima koji ga to traže da ne bi dolazilo do neželjene zloupotrebe podataka.

U nas postoje neke web stranice o alpinizmu, odnosno o slobodnom penjanju (Rock climbing in Croatia), područjima za penjanje, Paklenici, Marjanu, te o alpinističkoj ekspediciji na Grenland 96, o nekim alpinističkim klubovima itd. Možemo se preko njih povezati i na međunarodnu vezu (The Climbing Archive). Sve je te stranice napravio Hrvoje Supić iz Zagreba. To je svakako za pohvalu, ali bi naše planinarske i spel. organizacije

trebale stvarati više informacija koje su dostupne preko Interneta. Možda bi HPS mogao postati i host za planinarstvo u Hrvatskoj, s podacima o svim planinarskim društvima, ekspedicijama, aktivnostima, članovima, komisijama, knjižnici itd. O tome treba odlučiti Izvršni odbor HPS i što prije se povezati s Internetom.

Možda izgleda neuobičajeno da se planinari i speleolozi trebaju baviti i kompjuterima, ali ako želimo svoje informacije slati izvan Hrvatske, te ako želimo biti stalno prisutni, ne treba propustiti šansu koja je pred nama. Neka ovo bude poticaj mladim naraštajima da našu lijepu domovinu i njene ljepote prezentiraju čitavom svijetu na tako jednostavan, ali brz i učinkovit način. Tko misli da može pomoći neka mi se javi na email: **Mladen Garasic a public.srce.hr**

Na kraju treba spomenuti da se veza s Internetom može ostvariti preko svakoga telefona i demskog priključka, a to praktički znači i iz planinarskih i speleoloških domova bilo gdje u svijetu gdje ima telefonski priključak.

Vaša pisma

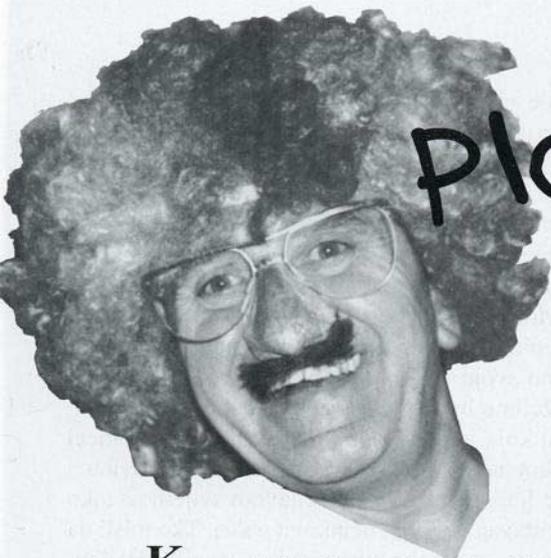
● **Hvala profesoru Sunku!** Planinarski put "Dalmacija" dugačak je više od 120 kilometara - od Labišnice do najvećeg vrha Biokova i zaslužuje svaku hvalu. S jedne strane vidite plavo more, otoke i naše bijele brodove, a s druge našu lijepu Zagoru, s kamenim kućama i zelenim prozorima. Treba zahvaliti profesoru Milanu Sunku iz Splita za zamisao i za izvedbu. Nije to bilo samo markiranje, trebalo je sjeći razne drače i premještati veliko i malo kamenje. Veliko hvala profesoru Milanu što je omogućio da su se mnogi ljudi koji vole prirodu popeli na vrh Biokova i s te visine uživali u pogledu na sve strane. (Pave Ligutić)

● **Slika me uzбудila...**

Naš časopis "Hrvatski planinar" redovno donosi lijepe slike na naslovnoj stranici, pa često pomislim da bi ga već samo zato trebalo imati. A kamo li čitati tekstove dragih znanih i neznanih lica o putovanjima po našim i svim planinama svijeta. Slika s naslovne stranice br. 1/96. osobito me je uzbudila. Na njoj je s predivnoga i snježnoga Velebita snimak skupine sjeverno-jadranskih

otoka Raba, Sv. Grgura, Prvića i Golog. Na Prviću (na slici desno) nisam bio, ali sam na Grguru i Golom godine 1954. i 1955. mnogo prepatio s tisućama političkih zatvorenika za onih opakih, olovnih vremena kao žrtva totalitarnog, komunističkog režima. Ne ponovilo se!

Nakon "izgradnje" ceste Lopar - Rab na Rabu, prebaciše nas zadnjih mjeseci 1955. na zloglasni Goli. I evo, baš nakon punih 40 godina nadem se s makarskim planinarima na Velebitu. Dana 12. rujna 1995. uspnem se s Gordanom Jurković na Veliki Zavižan. Pred mojim očima otočka slika koja me uzbuđi i potrese. Težak uzdah sjećanja i zamalo suza. Gordana namjesti fotoaparata i dobit ću sliku koja će živjeti sa mnom. Nažalost, film je izgubljen. I sada, gle, gotovo istu sliku dobih naslovnoj stranici našeg časopisa. Ona ostaje sa mnom zauvijek. Hvala snimatelju, hvala uredniku! Prelistao sam zadnjih desetak godišta našeg časopisa, pa evo mog izbora najljepših naslovnica: 5-6, 86, 11-12/86, 9-10/87 (Makarska s Biokova!), 11-12/88, 3-4/89, 5-6/90, 7-8/90, 11-12/90, 3-4/91, 1-2/92, 11-12/93, 9-10/94, 9/95, i "super" 1/96. (Ivo Puharić)

Planinari pod maskama

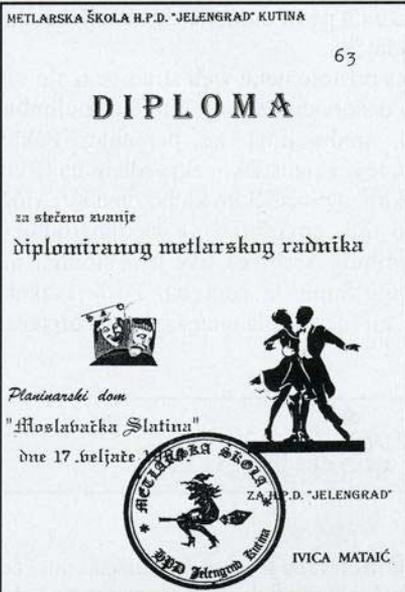
nagomilaju upravo u zimsko doba godine. Proslava fašnika posljednja je u nizu takvih zabava. Nakon karnevala dolazi Pepelnica, korizma, mnogo smireniji, kontemplativniji i ozbiljniji dio godine. I proljeće sa novom sezonom planinarskih izleta.

Karneval, fašnik, maskenbal, poklade - niz imena koja sva označavaju jedno te isto - narodne proslave višestoljetne tradicije kojima se simbolično

slavi kraj zime i dočekuje početak proljeća. Ujedno, to je posljednja velika fešta nakon svih onih slavlja oko Božića i Nove godine, svih rođendana, a kod nas planinara i mnogih obljetnica i proslava najrazličitijih vrsta koje se sve redovito

Čudnovate dame među "INA-Naftaplincima"

Prigodna diploma HPD Jelengrad iz Kutine

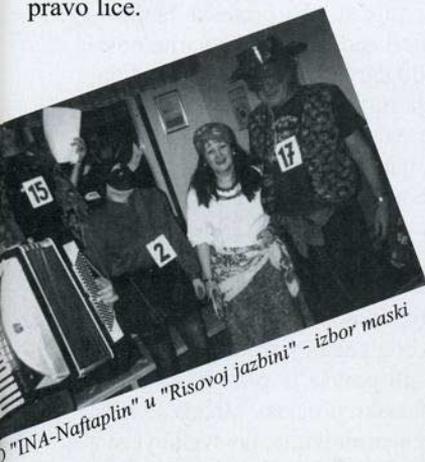

"Vještica s Moslavačke gore" proglašena je najboljom maskom na maskenbalu u domu u Mosl. Slatini

„apelaši“ kod Štefa iznad Kraljičinog zdenca - umor poslije ponoći

Desetljećima već planinari održavaju maskenbale. Pred sedamdesetak su godina organizirali čak i velike balove pod maskama u centru Zagreba, najčešće u velikoj dvorani „Kola“ (popularni Tucman). Znala je tamo biti prisutna sva zagrebačka „krema“. No, o tome drugom prilikom. Danas nema više tako velikih maskenbala. Planinari se okupljaju u manjim društvima po planinarskim domovima, prostorijama društva, restoranima, obiteljskim kućama. Stavljaju na sebe maske, ili ako hoćete, pokazuju svoje pravo lice.

„INA-Nastaplin“ u „Risovoj jazbini“ - izbor maski

I zabavljaju se do dugo u noć.

Sigurno nema ni jednog planinarskog društva u Hrvatskoj koje proteklih dana nije slavilo pod maskama. I svuda je bilo veselo. Vragolije i vicevi prštali su na sve strane. Birane su najljepše maske, najgluplje maske, svuda je vrvilo idejama i veseljem.

Vještica i u „Grafičaru“ na Sljemenu.

HPD „Pliva“ na Ravnoj gori - zašto je bilo veselo!

Prvi puta ove ćemo godine slikom prošetati karnevalskim veseljima po nekim planinarskim društvima. Da ostane zabilježeno, da se svi još jednom nasmiju, a poneko da dobije i ideju za sljedeću godinu. Jer dogodine će proslave biti sigurno još zabavnije!

Krunoslav Milas

Zahvaljujemo svim planinarima koji su nam poslali fotografije sa svojih pokladnih proslava.

HPD „Grafičar“: Kad veselje udari u glavu...

Strah, pa što!

ČEDO JOSIPOVIĆ, Zagreb

Osjećaj koji nam čini život zabavnijim. Nitko ga ne voli (otvoreno) iako je sastavni dio svačijeg svijeta. Individualno se manifestira na razne načine: od unutrašnje panike i totalne blokiranosti cijelog tijela, do naglog razbistravanja u glavi i sposobnosti savršeno preciznog izvršavanja određenih radnji.

Svi se mi često nađemo u situacijama koje izazivaju pojavu toga više ili manje neugodnog osjećaja. Neki su ga svjesni, drugi osjećaju samo čudnu nelagodu, dok opet neki potpuno mijenjaju svoje ponašanje i ne pomišljajući da je tome Strah uzrok. Ima ih koji otvoreno priznaju, za razliku od onih koji ni na mukama ne bi izustili: "Strah me je".

Strah, pa što!

Dugogodišnje planinarsko i speleološko iskustvo pružilo mi je niz mogućnosti za upoznavanje Straha. Kaže se da pametan uči na tuđem iskustvu, ali nema osobe koja može govoriti o nekoj emociji koju nije sama osjetila. Dakle, stvarno sam vidio mnogo ljudi čijim postupcima je Strah rukovodio, ali su moja osobna iskustva za me najvjerodostojnija i, naravno, najdraža. Ne mislim reći da se rado susrećem sa Strahom., ali su mi ti mnogobrojni kontakti puno pomogli u svladavanju opsežnog gradiva u najzanimljivijoj, najvrednijoj i svakako najtežoj školi - Školi života. I sad me lovi jeza kad se sjetim nekih vrlo neugodnih i naoko bezizlaznih situacija i mislim kako bih "poludio" da to moram ponovno proživjeti.

A život ne pita. Nešto nas vodi što nam omogućava da istinski rastemo, iako nam se ponekad možda čini da se s nama upravo suprotno događa. Na tom nekakvom Putu svako je novo iskustvo sitno zrnce u mozaiku života. Iz dana je u dan slika potpunija. Boje Straha zauzimaju jako veliku površinu u toj slici i mnogo se puta neka iskustva moraju ponavljati dok ne zauzmu stabilnu poziciju u našem shvaćanju sebe i okoline. U većini situacija kad nam postane potpuno jasno i kad vidimo da je uzrok Straha naše nepoznavanje bitnih činjenica, oslobadamo se toga neugodnog osjećaja. Da, strah se često pobjeđuje razumom. Ali tko će nekome tko se zaljubio objasniti da se nerazumno

ponaša? Pokušajte! Nije mi cilj da pišem o svim aspektima straha. Činjenica je da nas strah često sačuva u životu, kao i to da su brojna hrabra djela učinjena upravo zahvaljujući njemu. Ali ako vas netko veže za tračnice u mračnome željezničkom tunelu (iz nebitnog razloga), a znate da ni brzi, kao ni teretni vlakovi ne kasne, najbolje je da se sa strahom pomirite i prihvatite život kako dolazi. Duboko dišite!

Dakle, prijedimo na stvar. Što sve jednom biću koje se bavi planinarstvom, alpinizmom, speleologijom može proći kroz glavu: hoću li stići na vlak; hoće li padati kiša; imam li dosta vode; kud zapravo vodi "marka"; nismo li trebali poći drugim putem; hoće li svi zdržati; je li dobar opis puta; što ako se izgubimo; a medvjedi, divlje svinje i lisice, zmijske i krpelji; jesam li sve ponio; hoće li biti zgodno mjesto za bivanje; što ako se pokrene lavina; nije li ovo preteški "smjer"; hoće li partner uspjeti zadržati; je li stvarno nosivost ovog užeta 1500 kg; hoće li izdržati ovaj klin; kao da je ova špilja mračnija od ostalih; što ako narastu podzemne vode; hoće li nas se oni u logoru sjetiti pri ispijanju piva; nadam se da drugi ne primjećuju kako ne znam kuda ih vodim; hoće li se moći proći kroz Karlovac; jesu li dečki stvarno sve razminirali; bojim se pomisliti na faks ...

Sve navedene i nenavedene bojazni, sumnje, brige i neizvjesnosti potkopavaju našu sposobnost u uživanju onoga zbog čega i jesmo došli u brda. Svaka čast teoriji, ali praksa je praksa, pa ću se vratiti u svoju planinarsku prošlost. Možda se neki i prepoznaju u mojim strahovima, no svaka veza i identifikacija sa strahovima drugih likova iz prošlosti i sadašnjosti moje tragikomedije života nije isključena. Dapače! Jedan moj već dulje vremena pokojni prijatelj A.E. rekao je: "Vrijeme ne postoji", pa se ni ja neću potpuno držati kronologije.

Zora u kanjonu Zrmanje '81. Svi spavaju kao topovi. Nešto šuška vani. U šatoru sam i ne vidim, ali siguran sam da je nešto živo. Zašto svi tako tvrdo spavaju, zar ne čuju ništa? Tko to tako bešumno obilazi logor? Skupljam hrabrost i provirujem iz šatora. Pas! Guram tad već polubudnoga Cucu i rekoh da sam vidio psa kako se mota

uokolo. On se međutim nije dao zbuniti, nešto je promrmljao i nastavio drijemati. Pas, i...

Blatni uski kanal u špilji Muškinji. Škampi je pronašao novi kanal, a ja sam teškom mukom maknuo kamen koji se ispriječio na ulazu. Maligan i ja pošli smo u obilazak djelića netaknutog podzemlja. Sve je bilo dobro dok nismo došli do jednog suženja - gore stijena, dolje vlažna zemljica. Maligan je zahvaljujući tjelesnoj konstituciji i "žutanjku" samo skliznuo na drugu stranu. Ja sam bio u običnom radnjaku s polupopucalim šavovima na rukavima. Krenuo sam i zaglavio se prsnim košem. Nisam mogao ni naprijed, ni natrag. Neskliska zemlja me je zablokirala. Grebao sam zemlju, čupao, vukao, nogom se odguravao, ali sve bez rezultata. Prokleo sam speleologiju i svoju glupu potrebu da se zavláčim pod zemlju. Panika je nastupila. Mišolovka. Stupica za štakore. Tako sam se batrgao dok se nisam umorio. Onda sam prestao i pokušao polako dublje disati. Imao sam osjećaj da izdasima sabijam zemlju, kao da se širi prostoje. Maligan je kopao ispred mene i vukao me za ruke. Pucaju šavovi na rukavima i odvajaju se od ostatka radnjaka. I napokon druga strana. Još sam malo bezvoljno bauljao do drugog suženja, te predložio povratak. Proširili smo prolaz prije nego sam se odlučio ponovno zavući u kobni prolaz. Vani nas je dočekalo veselo društvo uz vatru sa smijehom. Naime, bio sam blatnjav od glave do pete, jedan rukav zataknut za pojas, a drugi je još visio na par končića. Iako je drugoga dana bila velika akcija u pitanju (spajanje dviju špilja prerošnjavanjem sifona u jedinstveni sustav), opredijelio sam se za vanjske radove.

Vranička golubnjača kod Lovinca. Svakako najneugodnije iskustvo. Ovo sam opisao u "Speleonu", ali kako je tiskano samo desetak prvog i jedinog broja, iznijet ću ponovno činjenice svoje gluposti na vidjelo. Organizirao sam istraživanje iako sam tehnički bio prilično nepripremljen i s desnim koljenom u ne baš najboljem stanju. Matek je postavljao jamu dubine oko 100 metara, a ja sam išao kao drugi s osrednje velikim štrikom. Tada se još koristila prilično komplicirana *gibbs* tehnika. Dodatni problem bila je istrošena oprema, te činjenica da sam pri navezivanju trebao biti precizniji. Osim što sam ušao tehnički nepripremljen i krivo navezan, ni u glavi mi nije bilo štošta bistro. Spustio sam se do prvog spita, počeo se prekopčavati i zapetljao se. Raspetljavao sam se viseći samo u prsnom navezu od zamke, jer se nisam sjetio da ga povežem s "gačama". Prsni navez me je sve više stezao i urezivao se u meso,

dok sam se ja sve više zapetljavao. Ponovno sam počeo proklinjati špiljarstvo i svoju pamet. U meni su se miješali ponos "najiskusnijeg" prisutnog špiljara, strah kako ću se ispetljati i užasna bol. Uslijedila je panika, a ništa se nije dalo učiniti. Da plačem, vičem, kunem, molim? Košmar, Matek s dna bunara-jame naslućuje moju borbu za opstanak i više neka bacim štrik, što i činim. Mislio sam onima na ulazu vikati da pozovu GSS, ali kada bi on stigao! Prsni će me navez prerezati, ugušiti. U glavi samo panično pitanje: "Što učiniti?" O, kako sam glup! Umoran od borbe, života, opustio sam se viseći. Košmar se stišao, a mozak počeo konstruktivno šljakati. Tek tada uočim šlingu od spita i izvedem napornu akrobaciju: okrenem se naglavačke, opkoračim šlingu i vještim, snažnim pokretom zajašim na nju. Tad sam bio "difovac" u naponu snage. Presretan što sam našao rješenje iz tako gadne pozicije, nisam ni pomišljao da idem dolje. Otpetljao sam se i izjurio van. Od tada sam stekao naviku da se dobro priprelim na Zrcalu prije ozbiljnih akcija ili nakon dulje pauze. Nisam odustao od špiljarstva, ali tko se jednom opeče ...

Ulasci u jame često su mi izazivali strah. Mnogo su me puta mlađi pitali bojim li se. Zapravo da. Kad god sam bio duže neaktivan, i manje su jame u meni izazivale strah, a intenzitet mu je ovisio o

stupnju nepripremljenosti. Bojao sam se proklizavanja, čvrstoće užeta i spravica, sigurnosti klinova i spitova ... Razumom sam uspio ublažiti ta stanja, zapravo najčešće sam bio svjestan straha i prihvaćao ga kao dio sebe u tim trenucima, i išao dalje. Kako sam više vježbao, tako je i strah odstupao. Većina se strahova može izbjeći pametnom psihofizičkom pripremom. Stalno vježbanje povećava našu sposobnost i samopouzdanje. Jednostavan recept. Znanje, vjera u sebe i svoje sposobnosti obrnuto su proporcionalne sa strahom. Ovdje se izuzimaju oni koji imaju i suviše izraženu vjeru u vlastite nepostojeće sposobnosti.

Ogulinsko podzemlje. Nakon vrlo dugoga i burnog ljeta 1984. otišao sam s Maliganom i Sinusom na istraživanje špiljskog sistema Đula-Medvednica. Već sam bio zaboravio što je špiljarstvo, a pokvarena karbitka bio je dobar razlog da ne idem u vodu i blato. Dečki su ušli oko podneva, a ja sam uživao u šetnji parkom i kasnije u delikventnoj nabavi kukuruza na obližnjim poljima. Strah koji se tada pojavio nije bio vrijedan spomena. Uz vatru sam dočekao i ponoć, a njih još nije bilo. Inspiriran pričama o tom podzemlju koje ne poznajem, u mojoj su se glavi počele vrtjeti razne negativne ideje. Potpuno sam zanemario da 12, 13 sati u špilji i nije nešto posebno, a s Maliganom se i do 30 sati može računati. Kako je vrijeme odmicalo, tako mi je padalo na pamet tisuće mogućnosti komplikacija u špilji, pa sam odlučio uzbuniti GSS. Moram spasiti prijatelje. Kako to izvesti? Otišao sam u policiju i uspio objasniti crnu zbilju. Digao sam zagrebački, karlovački, a i ogulinski GSS na noge. Srećom dečki su bili dovoljno bistri i nisu odmah dojurili na moj vapaj. Oko tri sata iza ponoći imao sam dosta muka da objasnim Maliganu svoje postupke. Akcija GSS-a je obustavljena, a u meni se pojavio novi strah - strah od linčovanja. Spasavaoci su mi ipak oprostili i to je polako palo u zaborav. Istina, nisu mi se nikad ni zahvaljivali što sam im omogućio da se skupe i naprave dobar tulum koji je trajao do pred zoru. Ponekad me ljudi pitaju zašto nisam primljen u GSS. Ljudska glupost je neizmjerana, a ja se sasvim dobro uklapam u taj beskraj.

A i ulazak u tužnu (JNA) 1985. godinu bio je uzbudljiv. Šaroliko društvo velebitaša, iz vremena kad su još svi odsjeci skupa slavili Novu godinu, skupilo se na Štirovcu. Sa stanice u Metku za

nekoliko sati hoda stigne se u crvotočinom obrađeni planinarski dom. Rasporedili smo se u dvije velike spavaonice te počeli s pripremanjem za feštu. Neki su skupljali drva, drugi su šetali, a treći narezivali finote. Idila. A onda kao grom iz vedra neba - vriska, neartikulirana pjesma i pucnjava. Devet odabranih manje ili više korpulentnih, pripitih momaka iz Metka odlučilo nas je posjetiti. Raspoloženje svih prisutnih vidno je splasnulo. Došli su zločesti dečki i pokvarili nam igru. Ni naši stariji dečki nisu pokazivali interes da urazumljuju odvažne domaćine. Čega sam se bojao? Puške i činjenice da pri povratku moramo proći kroz njihovo selo. Bojao sam se da nekog ne ozlijede ili čak ubiju. Iako me je bilo strah, pokušao sam sa svoje strane utjecati da se smire. Na kraju su ukrali jednu vreću za spavanje i neke sitnice, a ja sam kiptio od bijesa i nemoći. Izrekao sam teške psovke jednome od njih koji nije zbrisao s plijenom, i to je sve. I pokvarena novogodišnja fešta. Strah je nestao, ali ne i bijes na njih, na sebe, a i druge što smo dozvolili da nas 40 do 50 velebitaša maltretira nekoliko običnih nasilnika.

Iskustvo s podvelebitskim poplavama. Jednom davno špiljari su bili angažirani za obavljanje dobro plaćenog posla postavljanja velikih bijelih najlona na bitne topografske točke. Trebalo je to obaviti u jesen prije prvih snjegova, dok se obilježene točke još mogu vidjeti iz aviona. Točke su obično bile na zabitim, teško pristupačnim vrhovima Velebita. Lova se dobivala po postavljenoj oznaci. Dakle, ako si bio sam, zarada je veća, pa sam si ja na taj način odlučio popraviti financijsko stanje. Te subote, dok je lagano kišilo, auto me ostavio samog s punim ruksakom neophodne opreme za bivakiranje i gomilom bijelog najlona. Tek sam penjući se u brdo zapazio da mi je karimat ostao u autu. Odlučno sam osvajao strme padine, dok je sitna kiša pronalazila put do srži mojih kostiju. Sav moker, ali nepokolebljiv da ostvarim naumljeno, u sumrak sam izašao na prvu zaravan. Znao sam da je topografska točka u blizini, pa sam onako umoran, moker i promrzao odlučio prvo sklepati bivak. Iskoristio sam najlone kao prostirku i uvukao se u vreću. Jesenja velebitska kiša pretvorila se u susnežicu, pa u snijeg. Stranice vrlo nekvalitetno složenog bivaka pritiskale su me pune snijega. Uslijedila je mučna noć. Sam u mokroj pernatnoj vreći nestrpljivo iščekujući zoru koja se propisno drži dnevnog reda

vožnje. Vлага je prožimala cjelokupno moje biće. Kad je napokon pukla vlažna i hladna zora, na brzinu sam vlažnu odjeću i vreću potrpio u ruksak i pošao nazad. Tad sam izvršio svoje najveće ekološko zagađenje Velebita bijelim najlonom. Borba za opstanak bila je jača od savjesti. Bilo mi je najvažnije da što prije stignem u civilizaciju pa sam krenuo otprilike istim putem natrag. Grčevito sam se hvatao za rijetko izrasla stabla na opasnoj travnatij nizbrdici. Imao sam par vrlo neugodnih odsklizavanja i paničnih hvatanja za sve što je i malo stršalo iz trave. Kao u nekom bunilu napokon sam se dokopao blažih padina. Karta mi je ukazivala na skori dolazak u ličke ravnice. Zapravo, put me vodio u zaselak Međuvode. Osjećao sam se sigurnije i bezbrižno krenuo dalje. Počeo sam uživati u detaljima ovoga kišnog jutra. Posebno me razveselio izvorčić mutne vode koji se, kao niotkud, pojavio između otpalog lišća. Jedan me uočljivi vodeni tok trebao dovesti u sigurnost civilizacije. S vremenom su se potočići udruživali i stvorili pravi planinski nabujali potok, mutan brz i dubok. Sa štapom od metra i pol nisam ni naslutio dno u mutnoj vodi. Uslijedio je povratak u brdo. Pregazio sam potočić i uputio se grebenom ka dolini. Spustivši se s greben opazim da se voda razlila svuda po poljima. Neki mogući putevi samo su se naslućivali. Sa štapom u ruci ispitivao sam teren. Samoća u vodenom bespuću i zbrka u glavi sve su me više pritiskali. Strah i beznađe. Kroz vodu do koljena bojažljivo sam se probijao prema dolje, a u nekad jedva uočljivim suhim koritima sad mi je voda dosežala do pojasa. Uz izbezumljeno traženje plićih dijelova, na vlastitoj sam koži osjetio zašto se ovo područje zove Međuvode. Napokon neko uzvišenje s par kuća i seoski put kojim teče potok. Stara seljanka uputila me kuda da gazim da ne promašim most ...

Nova godina na Zavižanu. Kao i obično noću se tulumari, a danju šeće brdima. U grupi sam koja se uputila na Mali Rajinac. Pun energije bio sam pomalo ohol zbog svoje fizičke sposobnosti. Pred samim sam se vrhom gotovo posprno smijao Željki koja je bojažljivo i nesigurno prelazila zaleđenu kosinu. Nakon uživanja u pogledu s vrha, u povratku sam se htio napraviti frajer i pokazati drugima kako je prelazak spemenute kosine jednostavan. Došavši na sredinu, počeo sam se glupirati i karikirati neke kretnje. Ispod tankog pršića sigurno sam osjećao tvrdu zaleđenu podlogu. Ali ne za dugo. Zaprepašteno sam utvrdio da gubim kontrolu. Sad sam očajnički pokušavao zaustaviti

svoje klizanje ka dnu velike stjenovite vrtače. Već sam bio daleko da mi netko pomogne, a i brzina se povećavala. Mozak se pretvorio u super brzi kompjuter i u par mi je sekundi na um palo milijun kombinacija. Brzi udar straha zamijenjen je hladnim proračunima. Osnovno je bilo okrenuti se na leđa kako bih vidio kuda idem. Odmah sam registrirao dno vrtače, stijene, a možda i jamski završetak. Pri ovoj bi brzini od mene nastala solidna crvena fleka. Primijetio sam manji stjenoviti rasjed. Jedina šansa. Nekako sam tijelo uspio usmjeriti na najniži usjek i sad sam spremno očekivao toboganski let. Nekoliko sam se metara u zraku igrao letjelice, a onda sam dobro proračunavši zabio pete u ledenu koru. Još dva tri odbacivanja uz zabijanje teških gojzerica zaustavilo mi je kretanje. Nestao sam iz vidnog polja ostalim. Kakav je dojam na sve njih to ostavilo ne znam, ali kad im je Slaven sa stijene iznad mene signalizirao da je sve u redu, nastavili su svojim putem kao da ništa nije bilo. Izvukavši se iz vrtače, pomalo posramljen svojom ohološću, priključio sam im se. Tada sam donekle uvidio da svatko ima pravo na strah, nesigurnost, nesnalažljivost, ma koliko to s moga stajališta bezrazložno bilo. Ako ne mogu pomoći, nema smisla ni izrugivati se.

Sigurno svaki planinar ima iskustva i vlastito mišljenje o Strahu, te bi dobro došlo da se o tome piše. Razmjena raznih informacija i dublji ulazak u zonu Straha omogućio bi da bolje razumijemo i sebe i druge u mnogim situacijama.

Za kraj bih se poslužio nekim zaključcima o Strahu iz Krishnamurtijeve knjige "Prodor u slobodu":

- Sve dok se ne oslobodimo straha možemo se popeti na najviše brdo, izmisliti božanstva svih vrsta, ali ćemo i dalje živjeti u mraku

- Bježanje od straha znači samo njegovo jačanje

- Jedan je od osnovnih uzroka straha to što mi sebe ne želimo vidjeti onakvim kakvi u stvari jesmo

- Vi sebe ne možete razumijeti ako se oslanjate na Freuda, Junga ili mene. Teorije drugih nemaju nikakvu vrijednost

- Ako vidite da ste dio straha, a ne odijeljeni od njega, da vi jeste strah, tada nije potrebno da išta učinite, tada strah prestaje.

(Pretisak iz Velebitena 19, 1995)

Stupina jama - najdublja u Gorskom kotaru

Prof. dr. MLADEN GARAŠIĆ, Zagreb

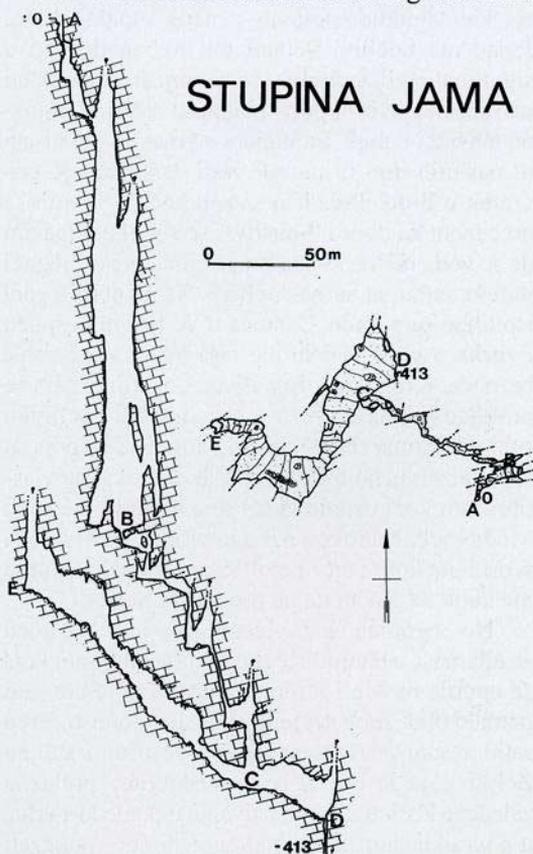
1. Uvod. Uvijek sam tražio speleološke objekte u područjima gdje sam ih očekivao prema geološkim predispozicijama, ali ponekad i prema vlastitim osjećajima. Pretpostavljam da bi se u području Bitoraja, Viševice, Ravnog i Lukova u Gorskom kotaru mogle naći i istražiti duboke jame koje u unutrašnjosti imaju blaže nagnute spiljske kanale provodeći kroz njih podzemnu vodu iz krškog zaleđa Gorskog kotara prema moru. Kao znanstvenik i hidrogeolog znao sam da je to moguće, ali stvarnih dokaza za to nije bilo.

Posljednje godine i Domovinski rat proveo sam tako reći u planinama, u kršu, u prirodi. Pokušao sam iskoristiti tu životnu priliku i potvrditi svoju pretpostavku o spel. potencijalu Bitoraja i Viševice. U dvadesetak rekognosciranja na Bitoraju, Kobiljaku, Viševici, Ravnom i Lukovu pronašao sam 176 spel. objekata. Niti jedan od njih prije nije bio poznat spel. javnosti niti je bio spomenut u literaturi.

Ulaz u Stupinu jamu pronašao sam nekoga kišnog dana, upravo na svoj rođendan, u listopadu 1992. To je bila posljednja jama koju smo toga kišnog dana pronašli i rekognoscirali. Uz mene su tada bili dipl. inž. Zlatan Ligatić iz Bribira i Miroslav Hranjec iz Zagreba. Bez obzira na kišu, prohladno vrijeme i sve ostale jame što smo ih toga dana pronašli, Stupina je jama "zračila vrlo perspektivno", kako bi speleolozi komentirali. Iako ulaz ne djeluje baš impresivno, osjetio sam tada da je to upravo jedna od jama koja će potvrditi pretpostavku što sam je nosio u sebi više godina. Spustio sam se u jamu samo dvadesetak metara, "onjušio" je i zaključio da je što prije treba istražiti.

2. Kratak pregled dosadašnjih speleoloških istraživanja Gorskog kotara. Godinama je krško područje Gorskog kotara privlačilo zaljubljenike nedirnutе prirode, planina, šuma, rijeka, špilja i jama. Dovoljno je samo prelistati starije brojeve "Hrvatskog planinara", "Vienca", "Naše sloge" ili "Jutarnjeg lista" te uživati u tadašnjim opisima. Spomenimo i najstarije opise spilja

okolice Lokava i Mrkoplja Dragutina Hirca 1880. u časopisu "Napredak", te opise spilja na Kupičkom vrhu Đure Pilara iz godine 1883. Prave spel. radove za više spel. objekata okolice Lokava pružio je nestor hrvatske speleologije dr. Josip Poljak 1913. godine. Sredinom ovoga stoljeća istražuju se veće spilje okolice Lokava i Fužina te Hajdova Hiža, koja je danas jedna od najdužih spilja Gorskog kotara. Ukupno je u njoj istraženo oko 1300 metara kanala. Istraživači iz Zagreba bili su

Istraživali: DISKf Zagreb, SDPF Fužine iz HSD (1992-1995). Topografski snimili dr. Mladen Garašić i dipl.inž. Roman Ozimec. Mjerili Neno Anić, Žarko Blažević, dipl.inž. Tihomir Kovačević, Gordan Polić i Goran Troha. Dubina 413 m. Horizontalna projekcija (dužina) 251 m. Ocjena teškoće + VI. Crtao dr. Mladen Garašić

akademik Mirko Malez, Vladimir Redenšek, Slavko Marjanac, dr. Srećko Božičević i drugi članovi SO PD "Željezničar" (SOŽ), te prof. Mirko Markulin sa članovima SO PD "Zagrebmatica" (SOZ). Od 1958. do 1962. godine pojedina područja Gorskog kotara (Vrbovsko, Mirkovica, Ravna Gora) sustavno istražuje Spel. društvo Hrvatske (danas: Hrvatsko speleološko društvo - HSD) iz Zagreba. Dijelove područja Petehovca, Samarskih i Bijelih stijena 1966. i 1968. godine istražuje SO PDS "Velebit" - SOV (R. Čepelak, M. Garašić, D. Penović, M. Čepelak i drugi) i spuštaju se u Paukovu jamu, duboku 123 m. Područje oko Ravne Gore od 1968. do 1980. povremeno posjećuje i istražuje SOŽ. Tamo pronalazi i najdublje spel. objekte regije - ponore Ponikva I i II. Ponor pod Kosicom i sustav Kiceljevih jama, koji je bio najdublji u Gorskom kotaru, a istražen je do dubine od 285 m (V. Lindić, B. Jalžić, V. Božić, M. Kuhta, O. Lukić i drugi). Od 1969. do 1976. SOŽ i KSPSH (Z. Bolonić, B. Jalžić, S. Hudec, B. Lepad, K. Guszak, F. Meden, S. Smolec, J. Posarić i drugi) organiziraju istraživanja ponora Vele Vode kod Crnog Luga i to je za sada najduža spilja u Gorskom kotaru (1495 m, s visinskom razlikom od 100 m). Tijekom 1978. i 1979. SO PD "Sutjeska" - SOS (B. Mudri, B. Zgonjanin, M. Tortić, Ž. Stegmayer i drugi) istražuje na području Mrkovca, Mrkoplja i Maj planine. U izradbi hidrogeoloških studija Gorskog kotara (Delnice, Prezid, Sušica) sudjeluje dr. Srećko Božičević, uz pomoć M. Garašića, B. Vrbeka i R. Jagodića. Od 1985. djeluje u području okolice Fužina Speleološko društvo "Pauk" (SDPF) iz Fužina koje je istražilo stotinjak spel. objekata (D. Zanuškar, G. Polić, N. Anić, Ž. Blažević i drugi). Sustavna mjerenja neotektonskih pomaka u spel. objektima (6 lokacija) kontinuirano obavlja ekipa Društva za istraživanja i snimanja krških fenomena (DISKF) iz Zagreba (M. Garašić, T. Kovačević, M. Šebian i drugi). Od 1983. do 1995. prvo povremeno, a poslije sve češće obavljaju se speleo ronjenja (izvor Kupe, izvor spilja Vrelo, Vrelo, Zeleni Vir, Sušica, ponor Vele vode, Ponikva II) u organizaciji DISKF i HSD. Posljednjih se nekoliko godina povremeno istražuje i područje Risnjaka (SOV - D. Lacković, Spel. sekcija Hrvatskog geografskog društva (SSHGD) - N. Buzjak i DISKF - Z. Gregurić svi

U završnoj dvorani Stupine jame Foto: N. Anić

iz Zagreba). Područje Bjelolasice, Samarskih, Bijelih, Kolovratskih stijena, Bitoraja, Viševice od 1981. do 1995. sustavno istražuje DISKF (M. Garašić, T. Kovačević, T. Marinčić, Z. Međimurec, Ž. Supićić, M. Šebian i drugi).

Iz ovih se podataka može zaključiti da su obuhvatnija spel. istraživanja u Gorskom kotaru počela prije pedesetak godina, da su ga istraživali mnogobrojni speleolozi iz gotovo svih zagrebačkih spel. organizacija te iz Fužina. Do sada je u Gorskom kotaru prema evidenciji (Spel. katastar DISKF i HSD), istraženo i poznato preko 640 spel. objekata što je oko 10% svih spel. objekata Hrvatske. Smatram da još niti izdaleka nije iscrpljen spel. potencijal ovoga područja. Osobitu pozornost treba usmjeriti na planinska područja Bitoraja, Samarskih i Bijelih stijena, Kolovratskih stijena, Risnjaka, Snježnika, Platka, Bjelolasice i Kupske doline. Neka i ovaj članak pridonese što boljem poznavanju spilja i jama Gorskog kotara,

ali neka posluži i kao magnet za istraživače željne novih otkrića.

3. Kraći opis istraživanja Stupine jame.

Ulaz se nalazi oko 50 m jz. od ceste Lič polje - Bribir, na početku krške zaravni zvane Ravno. Gauss - Kriegerovesu mjere ulaza ($x=5010,895$ N; $y=5483,685$ E; s apsolutnom visinom ulaza od $z=924$ metra, a nalazi se na topografskim kartama mjerila 1: 25000 (Novi Vinodolski - sjever; 048-4-1) i 1: 5000 (Mrkopalj 43; 5F18-43). Ulaz je u jamu neposredno sj. uz šumsku stazu koja vodi iz Lič polja prema Ravnom i Bitoraju, stotinjak metara prije livada na Ravnom. Ulaz je veličine $1,5 \times 2,0$ m i lako je uočljiv ispod trošne vapneno dolomitične stijene u miješanoj, pretežito bukovoj šumi.

U spel. istraživanjima DISKF-a 1992. i 1993, a 1994. i 1995. DISKF-a i SDPF-a sudjelovalo je 25 speleologa, a kratka je kronologija ova:

- 20.10.1992. rekonosciranje i istraživanje do 20 m dubine, fotografiranje, uzimanje uzoraka stijena

- 6.-7.11.1992. istraživanje do 500 m dubine, proširivanje jame na 52. m, topografsko i fotografsko snimanje, uzimanje uzoraka stijena, meteorološka mjerenja

- 27.-29.11.1992. istraživanje do 267 m dubine, istraživanje bočnih kanala, topografsko, video i fotografsko snimanje, uzimanje uzoraka stijena i vode, meteorološka mjerenja, speleološko istraživanje i uzimanje uzoraka

- 23.-26.6.1993. istraživanje do 348 m dubine, proširivanje jame na 292. m, topografsko, fotografsko i video snimanje, određivanje GPS položaja ulaza i okolnih objekata, neotektonsko mjerenje, hidrogeološko istraživanje

- 3.12.1994. čišćenje vrlo opasnog sipara i kamenja između 52. i 55. m dubine, spuštanje do 105. m dubine, fotografsko snimanje, mjerenje, speleobiološko istraživanje i uzimanje uzoraka

- 11.12.1994. raspremanje jame od 105. m; vrlo loši vremenski uvjeti za daljne odvijanje akcije

- 30.4.-1.5.1995. opremanje i spuštanje opreme do 105. m dubine, fotografiranje, geološke opservacije

- 27.-29.5.1995. istraživanje do 407. m dubine, foto, video i topografsko snimanje, hidrogeološko uzimanje uzoraka, mjerenje neotektonike, speleobiološko uzimanje uzoraka

- 8.-10.7.1995. istraživanje do dubine 413. m, proširivanje jame na 407. m, potpuno topografsko i fotografsko snimanje, istraživanje bočnih kanala, transport opreme do 267. m

- 15.7.1995. izvlačenje kompletne opreme s 267. m na površinu

Rezimirajući rezultate može se reći da je to vrlo komplicirana i teška jama; s predivnim sigas-

tim oblicima (saljevi duži od 50 metara), pretežito vertikalna, koja je još u drugoj fazi speleogeneze (znači da se stvara i proširuje). Bilo je potrebno čak 10 spel. akcija da se istraži u dubinu od 413 i dužinu od 251 m.

Topografski su je snimali dr. M. Garašić i dipl. inž. R. Ozimec, a mjerili N. Anić, Ž. Blažević, dipl. inž. T. Kovačević, G. Polić i G. Troha. Snimanje je obavljeno optičkim instrumentima uz točnost 0,5 m na dubinu od 413 m.

U istraživanjima su sudjelovali (abecednim redom): Maruška Alduk (DISKF), Neno Anić (SDPF), Mladen Besenić (DISKF), Žarko Blažević (SDPF), dipl. ing. Tomislav Drvodelić (DISKF), Ivan Fabijanić (SDPF), Marijana Franičević (DISKF), dr. Miljenko Garašić (DISKF), dr. Mladen Garašić (DISKF), Zoran Gregurić (DISKF), Patricija Hodžić (SDPF), Mario Kauzlarić (SDPF), dipl. inž. Tihomir Kovačević (DISKF), dipl. inž. Roman Ozimec (DISKF), Gordan Polić (SDPF), Helena Polić (SDPF), Željko Pšenica (DISKF), Sandra Radošević (SDPF), Julijana Rodić (DISKF), Davor Smoljan (DISKF), Alan Stanković (DISKF), Biljana Trajkovski (SDPF), Goran Troha (DISKF), Dražen Zima (SDPF) i Boris Watz (DISKF).

U jami su bili svi sudionici akcija. Najduži neprekidni boravci u jami trajali su do 29 sati. Bivakiralo se na površini, jer zbog opasnosti od kamenja u prvom dijelu, a zbog težine transporta u drugom dijelu jame, nije postojala pogodna lokacija za bivač u njoj, pa su ekipe naizmjenice ulazile u jamu. Do dna je bilo devet spuštanja. Na nekoliko mjesta jamu je trebalo proširivati klešuću stijenu.

U športskom smislu ova su istraživanja bila vrlo zahtjevna i kompleksna. Možda su nenamjerno bila "zasjenjena" uspjehom istraživanja u Lukinoj jami, ali su svakako ostavila dubok i koristan trag u hrvatskoj speleologiji. To su najdublje novo istražene jame u 1992. i 1995. i, konačno, Stupina je jama i najdublja jama u Gorskom kotaru (413 m), gotovo 139 m dublja od sustava Kiceljevih jama kod Ravne Gore.

U znanstvenom smislu istraživanja Stupine jame potaknula su nova razmišljanja, ali dala i nove podatke (npr. apsolutne neotektonske pomake, hidrogeološku zonu karstifikacije, spoznaju o kretanju podzemnih voda toga područja, litostratigrafski stup, speleobiološke nove nalaze, itd.).

4. Kratak opis Stupine jame. Prema opće prihvaćenim klasifikacijama (Garašić, 1991) Stupina jama je stubast ili koljeničast spel. objekt, s protočnom hidrogeološkom funkcijom. To znači da je to vertikalna jama kroz koju protječe podzemni tok. Ukupna je dubina 413 m, a horizontalna projekcija (dužina) 251 m. Stvarna (poligonska) dužina veća je za stotinjak metara.

Ispod ulaza je ulazna vertikala od 12 m. Tu je jama pukotinskog oblika, tako da se sav siparišni materijal kroz uzak prolaz obrušava u dubinu (pozor!). Slijede vertikala od 19 m, manja polica i vertikale od 10 i 6 m. Police su na 47. i 52. m, s velikim siparom koji je prije posve zatvarao prolaz. Velikim zalaganjem Gorana Trohe i Romana Ozimeca prošlo se dalje. No, ovo je jedno od najopasnijih mjesta u jami. Naime, sav materijal koji se ovdje pomakne, pada u dubinu više od 200 m (pozor!!). Slijedi uzak prolaz, a onda se jama proširuje na desetak metara. Dalje je potpuno vertikalna, s manjim policama na 61. i 105. m. U tome velikom jamskom kanalu nalazi se dojmljiv sigast saljev dugačak preko 50 m. Ima manja polica na 155. m i vertikala od 97 m. Ovdje ima nekoliko sporednih jamskih kanala koji nisu povezani. Praktički to je vertikala od preko 200 m (od 52. do 267. m), ovisno o mjestu sidrišta. Do 267. m jama je prostrana (širine 10 do 15 m), slijedi skok od 4 m, pukotinski kanal 12 m, pa opet vertikala od 13 m, 5 m, pa uska pukotina na 292. m koja je proširena velikim zalaganjem Gordana Polića i Zorana Gregurića. Postoji mogućnost da se čovjek uglavi u pukotini koja je sve uža (pozor!). Slijedi skok od 22 m, dvorana, pa skok od 39 m kroz koji prolazi podzemni tok. Ovo je mjesto opasno pri većim vodama, naročito pri penjanju, jer se prolazi kroz slap koji nije moguće izbjeći. Dolazi se do manje dvoranice na 350. m dubine, pa vertikale od 38 m. Dolazi se u srednji dio velike dvorane. Na dnu dvorane je dubina 400 m. Ovdje je pukotina iz koje se osjeća strujanje zraka, a potok se gubi između velikih blokova. Kroz pukotinu se, nakon dugotrajnog truda (razbijanja) Gordana Polića i Nene Anića, prošlo do dubine od 413 m. Ovdje je za sada i krajnja najdublja točka. Velika dvorana se uspinje prema jz. u dužini preko 80 m, pa zatim još pedesetak m u smjeru zapada. Ovdje su pronađeni najljepši speleothemi u Stupinoj jami. Riječ je o bijelim kristalnim bubrežastim oblicima,

Skok na 393 metra

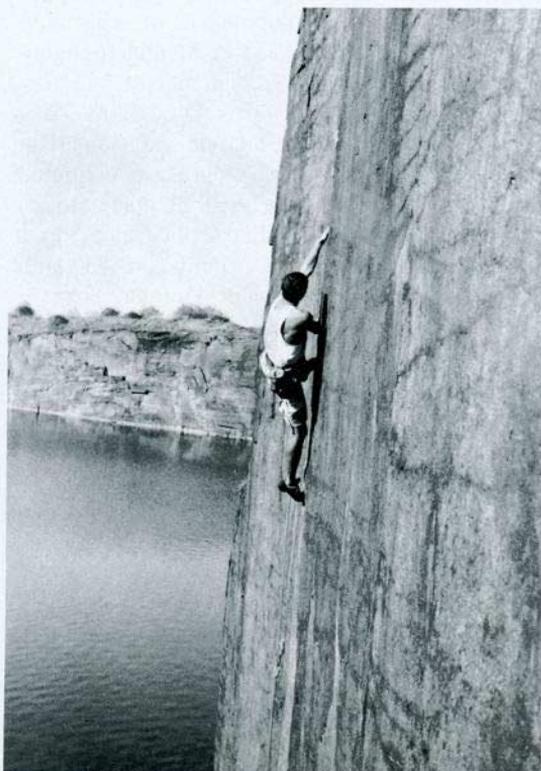
Foto: G. Polić

pizolitima, botroidima, helektitima itd. Ovaj je dio jame nagrada za sve one koji su se s velikim trudom uspjeli spustiti u njene dubine. Tu su zamijećeni i šišmiši, što upućuje na mogućnost nastavka jame.

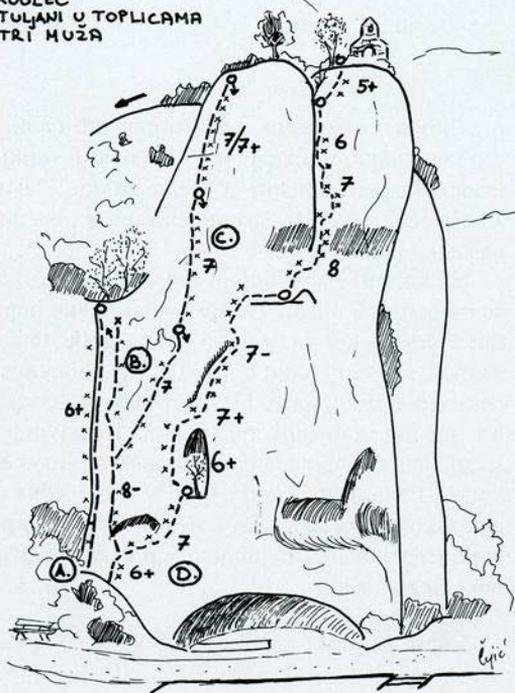
Na koncu! Zahvaljujem se Bogu i svima koji su mi pomogli u istraživanju ove predivne ljepotice Gorskog kotara bez ikakvih nezgoda, te koji su moju skrivenu ideju o njoj i njojzi sličnima na neki način oživotvorili. I šport i znanost Hrvatske bit će im zahvalni na novim iskustvima i spoznajama. Stupina jama je najdublja u Gorskom kotaru. Pitamo se do kada. Ovo je samo jedna od nekoliko dubokih jama koje tu očekuju speleologe, planinare i zaljubljenike prirode. Istražujemo Lijepu našu!

Alpinizam i sportsko penjanje

● **Novo penjalište nad Istarskim toplicama.** Još jedno novo penjalište polako nastaje. Ovaj puta riječ je o Istarskim toplicama. Područje oko Hotela "Mira" i lječilišta prepuno je stijena visine čak do 90 m, a nalaze se s jedne i druge strane ceste koja vodi od Buzeta prema obali. Zasad su najviše smerova uredili zagrebački penjači, a nešto i penjači iz Pule. Penjalište nastaje i uz potporu poduzeća "Swedardia" koje vodi hotele i lječilište. Možda je jedina neprilika što penjači moraju sami priskrbiti materijal odnosno spitove, a to je prilično skupo. Jedan je dio, kao i za većinu drugih penjališta, donirala tvrtka "Mea" iz Varaždina, no to bi ipak valjalo riješiti na drugi način. Sada je u penjalištu šest smjerova. Svakako treba izdvojiti onaj najnoviji koji su 18. siječnja uredili D. Dular i B. Čujić. Smjer "Tri muža" (u penjanju se priključio i V. Paušić) nalazi se u 90-metarskoj stijeni, gotovo nad samim hotelom, tako da nudi atrakciju njegovim gostima. Smjer je potpuno urtuden spitovima. Razdijeljen je u tri i pol dužine, od kojih je ključna treća. Penjanje je atraktivno i lijepo, a kamen čvrst. Osim toga smjera, u istoj stijeni postoje još četiri (još dva su u projektu):

A. SV. STJEPAN
B. KUŠLEC
C. TULJANI U TOPLICAMA
D. TRI MUŽA

- 1) Kuglager, 7+, 20 m (D. Dular)
- 2) Sv. Stjepan, 1.D6+2D, 80 m (D. Perhat)
- 3) Kušlec, 8, 20 m (B. Čujić)
- 4) Tuljani u toplicama, 8-, 90 m (S. Jusofović)

U stijeni na drugoj strani doline, pored izrazitog stupa, nalaze se još dva smjera visine 22 m koja je uredio B. Čujić. To su:

- 1) Krampus, 8 i
- 2) Babaroga, 9.

(Boris Čujić)

● **"Grüsse aus Kroatien".** Za boravka u Njemačkoj (4.9.-13.10.1995) posjetio sam više puta kamenolom Loebejun (20 km sz. od Hallea u smjeru Magdeburga). Penjalište se sastoji od 4 sektora, od kojih su tri potopljena vodom. Stijena je metamorfna i vulkanskog podrijetla, a karakteriziraju je pukotine i glatke ploče sa sitnim policama. Tu sam ostvario prvenstveni uspon "Gruesse aus Kroatien" (7 b). Drugi prvenstveni uspon čini 25-metarska prečnica na gradskom stadionu u Halleu: (Mainstreet 7 b). (Pavle Mintas, SPK "Artrock")

In memoriam

LUJZA STADLER - DEČAK

Dana 11. siječnja preselila se u vječnost Lujza Stadler - Dečak rođ. Keschier, jedna od naših planinarskih legendi. Rođena je 1902. godine. Imala je 69 godina članstva u planinarskoj organizaciji, od čega je 64 godine intenzivno planinarila. Članicom HPD-a (sada HPD Zagreb-Matica) postala je 1927. Njena planinarska iskaznica ima broj 7219. Neumorno je planinarila hrvatskim, slovenskim i bosanskim planinama sa suprugom dr. Milanom Dečakom, pravnikom i akademskim slikarom. Njegove slike s planinskim motivima krasi i danas prostorije HPS i HPD Zagreb-Matica. Godine 1930. prvi se put uspjela na Triglav, a to je ponovila 1932., 1936. i 1937. Višekratno je osvajala i druge slovenske vrhove. Zadnji je njen alpski pohod bio Kamniškim Alpama u 88. godini života. Rado je planinarila Velebitom. Na Visočici je prvi put bila 1933. god. Više je puta posjetila Jahorinu, Trebević, Romaniju, Vlačić, Durmitor. Planinarila je i po Austriji. Sve do duboke starosti vodila je izletničke grupe, osobito Medvednicom i Samoborskim gorjem. Prilikom povratka sa Gorščiće 1990. pala je na zaleđenoj stazi i slomila nogu. Bio je to kraj njenog samostalnog planinarenja, sljemenskim i samoborskim stazama mogla je samo uz pomoć kćerki Danice i Dubravke, također istaknutih i vrsnih planinarki.

VIKTOR PAVLIČ

Dana 13. siječnja prestalo je kucati plemenito srce našega prijatelja, špiljara, ekologa, planinara, a prije svega dobrog čovjeka Viktora Pavliča.

Rođen je 26. srpnja 1942. u Slovenskoj Bistrici. Već ga od dječakih dana oduševljavaju planine i tako postaje član PD Slovenska Bistrica. Srednju gospodarstvu školu završio je u Mariboru, a životni put ga vodi u Karlovac koji je zavolio svim srcem i tu proveo čitav svoj radni vijek kao električar.

Godine 1982. završava u HPD "Dubovac" speleološku školu i od tada je jedan od najaktivnijih članova. Obnašao je u SO funkcije tajnika i do svoje smrti oružara. Nekoliko je puta bio član Uprave "Dubovca". Sudjelovao je na mnogim radnim akcijama društva, a sam je uveo elektriku u društvenim prostorijama i dijelom u domovima Vodice i Kalvarija. Završio je tečaj za zaštitu prirode i bio nositelj naziva Čuvar prirode planina. Jedan je od prvih istraživača koji su pronašli i istražili jamu Jazovku, najveću i najpoznatiju grobnicu hrvatskog naroda.

Lujza je bila tiha i mirna osoba, velik entuzijast te dobar, požrtvovan i susretljiv vodič. Za planinarske zasluge dobila je značajna priznanja: 1968. srebrni, a 1973. zlatni znak HPS.

Na posljednjem ispraćaju više nije bilo njenih vršnjaka, bilo je hladno i poledica. Unatoč tome skupilo se mnoštvo zagrebačkih planinara, ne samo da iskažu počast velikoj i zaslužnoj planinarki, već i štovanje uglednoj planinarskoj obitelji Dečak.

Iz ljubavi prema Hrvatskoj i svom Karlovcu uključuje se od prvih dana u obranu domovine. Podmukla smrt sprječila ga je da primi Srebrni znak HPS za koji ga je predložio "Dubovac".

I na kraju dragi Viktoro, za svoju dobrotu i plemenitost neka ti je vječna hvala i slava! (Mladen Kuka)

Planinarske knjige

● **Taj fenomen - Sekcija seniora Rijeka.** Uživajući u očaravajućim vidicima s Debelog kuka u južnom Velebitu sada već daleke 1985. godine Branko, Herman i ja časkamo o svemu i svačemu. Naravno prevladavaju planinarske teme a posljedica je Brankovo viđenje udruživanja starijih planinara! Rijeka u neku skupinu koja bi priredivala izlete prilagođene tjelesnim mogućnostima seniora. Misao je rođena. Krajem te godine osnovana je pri HPD "Platak" u Rijeci Sekcija seniora.

Dana 28. siječnja ove godine oveća dvorana ugostiteljskog objekta "Jasmin" u Kastvu jedva je uspjela primiti pridošle članove sekcije na godišnju skupštinu. Oko 120 planinarki i planinara! Skupštini je prethodio izlet Breza - Mačkov vrh - Lužina - Zvirić - Loza - Kastav.

Skupština se odvijala uobičajenim redom, a onda Branko zamoli prisutne za razriješnicu dosadašnjoj upravi. Dvoranom se jednoglasno prolomi uzvik - NE DAMO!

Postoji li ljepše za ljude koji kao čelnici vode neko društvo, nego spontani uzvik skupštine kojim iskazuje svoje zadovoljstvo njihovim radom? A tada ustaje gospodin Ivo Rudenjak kapetan duge plovidbe i predstavlja "Zbornik planinara seniora 1985-1995". Jedinствен primjer takve izdavačke djelatnosti u planinarstvu Republike Hrvatske, knjiga koja može ravnopravno stajati uz bok djelu dr. Željka Poljaka "Hrvatska planinarska književnost".

Odabir članaka, tematika, 69 slika u boji, 10 u crno-bijeloj tehnici i tabelarni prikaz, sve na zavidnoj razini. Izradili su je seniori, amateri u toj djelatnosti, dragovoljnim radom, bez i jedne lipe prihoda za sebe, s mnogo utrošenog vremena i utrošenih materijalnih rashoda. Zbornik ima 183 stranice na najboljem papiru. Korice su originalno riješenje - otiskivanjem topografske karte područja na kojem Sekcija najčešće planinari.

Čitajući Zbornik čovjek osjeća ljubav pisaca prema prirodi, prema svojoj domovini, prema svemu što je lijepo i što u čovjeku pobuđuje plemenitost, humanizam i snošljivost. Posebno me se dojmila misao urednika gosp. Rudenjaka: "Snove o lutanjima nisam nikada ostvario. Da, svi mi imamo snove. Što smo stariji snova je sve više, a života sve manje!

Spomenimo i to da je HPD "Kastav" preko svog predsjednika Božidara Butkovića organiziralo ozvučenje dvorane i pomoglo u njezinom dotjerivanju, premda to seniori nisu tražili. Jasno, bez naknade! Sretno, seniori, i do predstavljanja novog Zbornika 2005. godine (M. Pavešić)

● **Zbornik planinara seniora 1985-1995.** Seniorska sekcija HPD "Platak" iz Rijeke izdala je kvalitetnu knjigu, koja je obogatila hrvatsku planinarsku literaturu. Zbornik je djelo dvadesetak autora, koji u tridesetak priloga riječju i kolor snimkama (70) govore o svom planinarenju. Seniorska sekcija osnovana je prije desetak godina. Čine je aktivni, uporni i vrijedni planinari, uglavnom umirovljenici. U proteklom desetljeću organizirali su 560 izleta, te održali 288 predavanja popraćenih dijapozitivima. Knjiga je izdana na finom papiru, veličine 24 x 17 cm, na 183 stranice. Na preklapnim koricama su karte sjevernog dijela Istre, Primorja i Gorskog kotara, te dijela sjevernog Velebita. Urednik je Ivo Rudenjak. Naklada je 500 primjeraka, tiskana je u Rijeci u siječnju 1996. Cijena knjige je 80 kuna. Može se naručiti pouzecom (uz otkupninu). Obavijesti daje Branko Lončar 51000 Rijeka, Nike Katunara 12, tel 051/442-304 i urednik Ivo Rudenjak, J. Polić-Kamova 69, tel 423-513. (Z. Sliepčević)

● **Velebit je kazna za oči ...** Davor Prpić: "Čeznutljiva jutra", Senjsko književno ognjište, Senj, 1995.

Učinilo mi se da je zbirkom pjesama "San", objavljenoj 1988. godine u biblioteci "Sibirea" Senjskog književnog ognjišta, Davor Prpić napisao sve što je napisati namislio, te se nekim drugim određenjima posvetio, kad - iza sedam glasnih godina ...

Ne, pjesnik nije zgubidanio. Zmijugave je pute i stramputice Velebita u noge, u oči, na papiriće sakupljao, pa kada je iskrsla opasnost da će se sve te slike nekontrolirano u vrtače velebitske izliti (Velebit dao - Velebit uzeo ...), Davor ih je ukoričio i za sebe i za nas sačuavao.

Nije lako protiv Velebita. Velebit je kazna za oči. Naprosto ne znaš u koji cvijet prije pogledati, kojoj zmiji prije šare u procijep ispratiti, kojoj stijeni prije bjelinu visine okom izmjeriti, s koliko čistoga zraka uspuhana pluća nagraditi ...

Mora da u Davora ima nešto od onih starinskih trgovaca koji su odoka znali u gram izvagati i u kap natočiti, jer kako drukčije opravdati saznanje da u niti jednoj pjesmi-slici ili slici-pjesmi nema cvijetka previše, oblačka premalo? No, nije Velebit izvan vremena i prostora. Ima pod njim mora u nedogled i pjesnik se u predasima, kao da neku stilsku vježbu obavlja, upušta u slikanje mora, jednako minuciozno, jednako zaljubljeno, nejednako nerastrošno. I svejedno mu je u kojem je od lepeze raspoloženja more, kojom ga plavinom argusovskog oka gleda ...

Znalcima Velebita i Podvelebitja ova je zbirka kutiji za razglednice nalik. U svakoj pjesmi-razglednici oni prepoznaju cvijet koji su i oni nedavno pomirisali, prepoznaju stijenu koja je i njih pred kratko vrijeme preznajavala dok su je cepelinom i gojzericama pažljivo osvajali, i njihovo je oko upravo tog istog orla i tog istog kopca let istovremeno s pjesnikom pratile ...

Ako ste skloni odnosu prema Prirodi iz kista Mate Celestina Medovića tada će vam zasigurno postati blizak i stih Davora Prpića, pjesnika ovdašnjega. I još nešto. Uz obvezni "Vodič po Velebitu", savjetujem, i "Čeznutljiva jutra" ponesite? Mnogo će vam toga u svezi Velebita postati jasnije ... (Tomislav Kovačević)

Tko je tko u hrvatskom planinarstvu

ANA SUTLOVIĆ

Član je Izvršnog odbora HPS (izabrana na Skupštini u svibnju 1995. godine). Rođena je 14. travnja 1963. godine u Mariboru. Osnovnu i srednju školu završila je u Zagrebu, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, smjer socijalna pedagogija, završila je 1986. Radi u Centru za socijalni rad Peščenica na zaštiti djece i mladeži s poremećajima u ponašanju. Član je Speleološkog odsjeka PDS "Velebit" od 1891. godine. Zagrebačku speleološku školu završila je 1982, ispit za speleologa položila je 1987, a naziv instruktora speleologije stekla 1994. godine. Tijekom svoje dugogodišnje aktivnosti, osim na istraživanjima u Hrvatskoj,

sudjelovala je u speleološkim ekspedicijama u Turskoj 1985, Španjolskoj 1986. i 1992, u Austriji 1990, te u speleološko-alpinističkoj ekspediciji u Boliviji i Čileu 1995. godine. Bila je na dnu najdublje jame Hrvatske (Lukina jama, duboka 1392 m). U Speleološkom odsjeku bila je 1983. i 1984. tajnik, 1987. je vodila Zagrebačku speleološku školu, od lani je pročelnik odsjeka i član IO PDS "Velebit". Urednica je Odsjekovog časopisa "Velebiten" koji se razmjenjuje s mnogim speleološkim časopisima u Europi. Planinarskoj je javnosti predstavljena intervjuom u broju 9-10, 1991, gdje je objavljena i njezina fotografija.

Speleologija

● **Casola '95 - do sada najveći skup speleologa u svijetu.** Ako je netko od sudionika nezaboravne "Nebie '93" u talijanskom gradiću Casela Valsenio vjerovao u mogućnost jednako dobrog speleohapeninga, prevario se. Ovoga je puta bilo još bolje! Sa 1813 upisanih, Casola '95 vjerojatno je najveći ikada održani spel. skup. Osim po brojnosti sudionika, pamtit će se i po vrhunskoj organizaciji, koja je prisutnim speleolozima omogućila da se osjećaju kao kod kuće, a i bolje. Uz mnogobrojne projekcije filmova i dijapozitiva, pažnju je zaokupila i izložba fotografija koju je organizirao Tim Stratford, urednik uglednog engleskog časopisa "International Caver". Zahvaljujući Društvu za istraživanje i snimanje krških fenomena iz Zagreba, među publikacijama iz čitava svijeta, na toj je izložbi Hrvatska bila jedna od najzastupljenijih zemalja. Uz dobro organiziranu prehranu posjetitelji su svoje gurmanske sklonosti mogli zadovoljiti na mnogim štandovima sa specijalitetima iz raznih pokrajina. Uz široku ponudu najrazličitije spel. opreme po nešto nižim cijenama od uobičajenih, video-vrpce s najzanimljivijih spel. istraži-

vanja, neprojenih knjiga i časopisa, speleo-majica, kapa, kišobrana i ostale galentarije, prisutni su mogli uživati u nekoliko odličnih koncerata u ineterpretaciji raznih spel. bandova. Za nas, osmoricu Karlovčana i jednog Zagrepčana, ovaj je skup imao višestruko značenje. Predstavljanjem novoga broja "Speleo'zine", glasila karlovačkih speleologa, ostvareno je mnogo novih poznanstava i razmjena časopisa. Diobom reklamnih prospekata za novu knjigu "Špilje i jame Hrvatske", koja bi uskoro trebala ići u prodaju, potaknuto je zani-manje za knjigu (prospekt je dijeljen na recepciji uz ostale pisane materijale skupa). I da ništa ne bi nedostajalo, posljednju su večer tršćanski speleolozi na glavnom mjesnom trgu, uz veliku vatru, pripremili nekoliko hektolitara "Gran Pampela", staroga viking-škog alkoholnog pića, koje već tradicionalno zaključuje sve veće spel. skupove u Italiji. Za razliku od predhodnog skupa 1993. ovaj je puta bilo mnogo više stranaca. Pretpostavljamo da će sljedeći skup, planiran za jesen 1997, biti brojem sudionika i sadržajem još veći.

(Igor Jelinić)

Zaštita prirode

● **Nakon sječe na Sisolu.** Komisija za zaštitu prirode Hrvatskog planinarskog saveza primila je pismo PD "Orljak" iz Opatije u kojem izvještavaju o stanju na padinama Sisola, prema selima Krsonjin i Stepac i do magistralne ceste Mošćenička Draga - Plomin. Od Svete Jelene do podno Sisole probijena je šumska cesta, izvršena sječa stabala a nakon čega je ostalo puno granja, zaostalo puno drva nakon sječe. Ukazuju na problem pošumljavanja cijelog područja zahvaćenog požarom i predlažu da se u akciju uključe planinarska, lovačka i ekološka društva i pokreti zelenih. Na taj bi se način očuvao Sisol, ta prekrasna ljepotica, pluća Mošćeničke Drage, Brseča i opatijske rivijere. (Dr. Ante Starčević)

● **Zaštita Učke i Lisine.** Od Državne uprave za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa dobili smo dokument sa stručnom inicijativom za proglašenje Učke park-šumom, a Komisija za zaštitu prirode HPS (KZP) prosljedila ga je planinarskim društvima u regiji i svojim suradnicima. Osnova je izrađena na temelju stručnih podloga Grada Opatije i stajališta NVO za zaštitu prirode i okoliša izraženih na skupu Učka '95 (24. rujna), a poglavito permanentnih nastojanja područnih planinarskih društava. Na tom je skupu na inicijativu KZP formirana ekspertna grupa za zaštitu Učke i Lisine u sastavu: ing. Milivoj Rukavina, Državna uprava za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa, dr. Axel Lutemberger, gradonačelnik Grada Opatije i član Komisije za zaštitu okoliša Sabora i dr. Zvonimir Percl, stručni suradnik KZP.

Istina, ovim prijedlogom nije obuhvaćena i zaštita Lisine, ali se na tome i dalje radi. Pozivamo sva planinarska društva u regiji da utječu na poglavarstvo Županije istarske i Županije primorsko-goranske kako bi se ubrzalo proglašenje Učke park-šumom. (IS)

● **Zaštita Sovskog jezera.** Državna uprava za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa uputila je Komisiji za zaštitu prirode HPS stajalište i preporuke upućene Odboru za uređenje Sovskog jezera, kao poticaj za očuvanje ljepota i vrijednosti planinske prirode ovoga krajolika na Dilju s pozivom na suradnju planinarskim društvima u regiji i preporukom da se uključe u akciju za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti i posebnosti ovog dijela Slavonije. (IS)

● **Manje smeća - više koristi.** U Osijeku je predstavljen računarski obrazovni program Manje smeća - više koristi, namijenjen mladima koji se izvrsno uklapa u naš obrazovni program za zaštitu prirode, odnosno u njegov podsustav Malih škola za zaštitu prirode i okoliša, a koji razvija Katarina Krklec. Odjel za kontinent Državne uprave za zaštitu okoliša prilikom nedavnih razgovora u Osijeku obećao nam je kao logističku potporu besplatno 20 disketa s tim programom. Bit će upotrebljene za ekološko obrazovanje planinarskog podmlatka u okviru naših Malih škola ili kao posebni program. (IS)

Vijesti

● **Priznanje članovima HPD "Zagreb Matica".** Na godišnjoj skupštini Sekcije društvenih izleta ovoga društva, HPS je uručio najvrednijim članovima odličja. Tako su najviše priznanje HPS, plaketu, dobili dr. Lelja Dobronić, Olgica Ladavac (posthumno) i Vilim Strašek; Zlatni znak Ivan Majnarić, Mira Marčelja, Antun Premer, Franjo Pučar, Karla Šestak, Marijan Wilhelm i Nedeljko Žunić; Srebreni znak Irena Pučar; Brončani znak HPS-a Slavica Bachler, Đenka Cvenić-Mihaldžić, Erna Posavec i Marijan Ruškač.

● **Priznanje Mladenu Kuki.** Već se dugi niz godina u Karlovcu, u organizaciji Karlovačkog sportskog saveza i Karlovačkog tjednika, dodjeljuju nagrade za najbolji

u sportu u tekućoj godini. U velikoj dvorani doma HV u Karlovcu održana je 23.12.1995. dodjela nagrada za najbolje u 1995. godini. Jedna je od nagrada došla u ruke člana HPD "Dubovac". Gospodin Mladen Kuka dobio je nagradu za zaslužnog sportskog djelatnika za razvoj planinarstva u Karlovcu. Iako je ova nagrada naslovljena na jednog čovjeka, ona je i priznanje svim članovima HPD "Dubovac", svim planinarima i speleolozima za postignute uspjehe, a ujedno i potvrda o kvaliteti i djelatnosti ovoga društva. (Neven Bočić)

● **Ogulinci na Mont Blancu.** Nakon fizičkih priprema u svibnju i lipnju, na put smo se uputili 17.7.1995. sa dva automobila nas petorica. Dolazimo u Chamonix i

smještamo se u alpinističkom kampu. Ujutro odlazimo do gondole kojom se penjemo na Aiguille du Midi (3842 m). Spuštamo se u podnožje, odakle počinje uspon na Mont Blanc du Tacul (4248 m). Nakon četiri sata hoda dolazimo na vrh. Svima nama je to prvi vrh preko 4000 m/nm. Vraćamo se u Chamonix i dogovaramo se za glavni uspon. Jutro je brzo došlo. Kreće nas četvero i uspijevamo se popeti do doma Tete Rose (3300 m). Tu počinju nepravilnosti i na žalost samo će nas troje nastaviti dalje. Kod sajle počinju teškoće. Prvi pokušava Špeco, ali samo do polovice, kada je počela tutnjava lavine. Sreća da je počela visoko, tako da se uspio vratiti. Čekali smo petnaestak minuta i uz oprez prešli na drugu stranu. Nastavak uspona do doma Gouter prošao je brzo, ali u domu nema mjesta čak ni ispod stolova u dnevnom boravku. Uspijevamo se smjestiti u hodniku i pokušavamo zaspati. Dugo je trebalo za prvi san, ali odjednom se pale svijetla, ljudi gaze po nama, svi se žure. Ne shvaćamo što se događa. Dižemo se umorniji nego kad smo legli. Sva trojica proklinjemo gužvu. Odlazimo iz doma među zadnjima s vondericama na glavama. Ispred nas vidimo svjetla kako se lagano pomiču i tek smo sada svjesni uspona koji nas čeka. Sve je bilo dobro do izlaska sunca, a tada počinju nepravilnosti. Ne osjećamo toliko visinu koliko umor u nogama i neprospavanu noć. Stigavši do skloništa raspravljamo o dužem odmoru, ali zaključujemo da uz mali odmor možemo dalje. Na vrh Mont Blanca stigli smo u 10 sati. Uz slikanje, čestitanje i razgledavanje okoline, pokušavamo nešto pojesti. Nakon sat vremena vraćamo se. Vrijeme se uvelike pokvarilo, tako da smo silazili kroz guste oblake i po temperaturi -5 C. Kod doma Tete Rose čekao nas je član, kojem je sada bilo bolje. Vratili smo se u Chamonix, gdje nas je čekala topla juha i hladno pivo u potoku. Nakon veselja u kampu razgovaramo o tome kamo ćemo iduće godine. Zaključak je Matterhorn. Malo je niži, ali teži po usponu. Svi smo članovi GSS Ogulin i nadamo se da nam neće biti teško svladati i te teškoće. Sudjelovali su Dragan Špehar - Špeco, Mladen Porubić-Bajs, Zdravko Despot-Šnjašo, Brunoslav Grdić-Bruno i dr. Damir Vukušić-doktor. Na vrhu su bili Špehar, Porubić i Grdić.

(Dragan Špehar, pročelnik GSS Ogulin)

● **HPD "Bilogora" iz Bjelovara** je i ovu godinu počelo s akcijama uspješno i prema planu. Tako je 20. siječnja izveden izlet na Japetić. Po gustom snijegu autobusom se, uz manje poteškoće, uspjelo stići do Šoićeve kuće. Tamo su izletnici lijepo ugošćeni od ljubazne domarke i nakon malog odmora krenuli ka Žitnici preko Velikih vrata. Putem je bila dobra prtina. Na Žitnici ih je vrlo lijepo dočekala uvijek gostoprimaljiva teta Ruža. Nakon uživanja u njenim specijalitetima, krenuli su preko Duge drage natrag. Na vidikovac se nije moglo zbog snijega, ali je izlet uspio. U veljači je bio izlet na Ivančicu. U domu izvaredan doček domara

Predaja nagrade Mladenu Kuki

Stjepana i njegove gospode. Vrijeme je bilo sunčano, a putem je bila prtina. Bilo je i krasnog vidika s vidikovca. U ožujku počinju pripreme ekipe za ekspediciju Matterhorn - Mont Blanc koja će biti krajem srpnja ove godine. (Zvonimir Čamilović)

● **Specijalne planinarske karte.** Poduzeće SMAND planira izdati planinarske karte za sve hrvatske planine, ukupno 36 karata. Dosad su izašle karte Medvednica, Ivanščica, Samoborsko gorje i Sjeverni Velebit, sve u mjerilu 1:25000 i 30000. Uskoro izlazi i karta Paklenice (južni Velebit). Cijena je pojedine karte 50 kn (Sj. Velebit 60 kn). Naručuju se pismeno, telefonski ili faxom na broj 042/685-433, adresa: Cargovec 87, 42205 Vidovec. Uplata na žiroračun 34800-601-21831. Za najmanje 50 primjeraka popust je 20%. U cijenu je uračunata i poštarina. Uz pismenu narudžbu treba poslati fotokopiju uplatnice.

● **HPD "Sokol" iz Požege** svoju je redovnu godišnju skupštinu održalo krajem siječnja u domu u Velikoj. Sudionici su najprije saslušali uvodnu riječ predsjednika mr. Antuna Lovrića, a potom izvještaj o radu tajnika Mate Lukačevića, te izvještaje Nadzornog odbora i Suda časti. Požeški su planinari u minuloj godini organizirali 50 izleta i 20 društvenih manifestacija. Najznačajniji su bili pohodi u Norvešku, Mađarsku, Slovačku i Sloveniju, zatim tradicionalni izleti na Velebit, Medvednicu i Samoborsko gorje. Spomenimo tradicionalne "Papučke jaglace", "Vinski put" obroncima Krndije, Planinarski kružni put "Fra

Luka Ibrišimović" najljepšim dijelom požeškog vinogorja, te izlet do Domovinskog križa na Lapjaku na drugi dan Božića. Okupljene su pozdravili Vlado Zec, dožupan Požeško-slavonske županije, Krunoslav Hornung, predsjednik SPS, zatim predstavnici društava iz Osijeka, Belišća, Nove Gradiške, Cernika, Našica, Durdenovca i Pleternice. Usvojen je Program rada za 1996. godinu, a u Upravni odbor kooptirani su Katica Bartošak i Igor Protić. Prihvaćen je plan obilježavanja 100. obljetnice Društva i Odbor koji će se brinuti o dinamici poslova. Ustanovljeno je i priznanje Društva za životno djelo "Prof. Aleksander Viragi", koji je bio prvi predsjednik planinarske organizacije u Požegi. Potvrđena je i lista najzaslužnijih članova društva za priznanja. Određena je potpora Biblioteci "Papuk" koja već dvanaest godina djeluje u Društvu. Upućen je prosvjed protiv postupka članova lovne jedinice iz Perkovića, čiji su članovi odstrelili pet vukova, premda pripadaju skupini posebno zaštićenih sisavaca. (Ivan Jakovina)

● **Nova kapela u Medvednici.** U subotu, 23. prosinca godine 1995. je na podnožju Sljemena u blizini pilane Bliznec blagoslovljena nova kapela posvećena Majki Božjoj od puta. Blagoslovio ju je mons. Marko Culej, pomoćni biskup zagrebački. Tom prigodom služena je misa na križanju puteva, gdje su postavljene jaslice. U nazočnosti dvjestotinjak vjernika i planinara misu je služio o. Slavoljub Jelinek. Tijekom mise pjevao je zbor "Podgorac", a nakon toga je priređen prigodni program. Kapelu su izgradili djelatnici Hrvatskih šuma, Šumarija Zagreb, pod vodstvom upravitelja dipl. ing. Herberta Krauthackera. Postavljene jaslice, koje su ujedno bile i najveće u Hrvatskoj (u naravnoj veličini), izradio je akademski umjetnik Željko Balić i to od javorova drva. (Dr. Ante Starčević)

● **HPD "Dubovac"** održalo je 21. prosinca redovnu skupštinu. Nakon izvješća u radu u prošloj godini zaključeno je da je društvo, s obzirom da se Karlovac nalazio na prvoj liniji bojišnice sve do akcije "Oluja", ipak radio prilično dobro. Velik je bio broj radnih akcija na domovima Vodice i Kalvarija, predavanja i izleta, a speleolozi su izveli vrlo uspješnu ekspediciju "Picos de Europa '95" u Španjolskoj. Nabavljeno je mnogo speleološke i alpinističke opreme, a kupljeno je i kombi vozilo. Nakon razrješnice staroj upravi, izabran je za predsjednika Mladen Kuka, za dopredsjednika Ivan Pernar, za tajnika Dubravko Butala i za predsjednika Upravnog odbora Igor Jelinić. Glavne akcije u 1996. bit će i dalje one u speleološkom odsjeku, oživljavanje rada alpinističkog odsjeka, tiskanje novog dnevnika i izrada nove značke "Karlovačke obilaznice", izleti i ture, speleološka i planinarska škola, omasovljenje društva i podržavanje svih ideja i akcija za koje članovi društva pokažu interes. (Mladen Kuka)

● **Vodice i Kalvarija.** Dežurstva na planinarskom domu Vodice i izletištu Kalvarija održavat će se redovito od 1.4. do 1.10. 96. god. Domovi će biti opskrbljeni pićem. Informacije i najave za posjet domu Vodice kod domara Zlatka Bučara na tel. 047/224-621, za izletišta Kalvarija kod predsjednika HPD "Dubovac" Mladena Kuke na tel. 047/334-309 (stan) i 047/224-133 (posao). (Mladen Kuka)

● **PD "Prenj 1933" iz Mostara** po obnavljanju doslovno iz pepela obratilo se putem našeg časopisa za pomoć. Prvo se odazvalo HPD "Nikola Tesla" iz Zagreba zahvaljujući zalaganju g. Miljenka Haberlea šatorima, vrećama za spavanje, ruksacima i derezama. Mostraci im toplo zahvaljuju. (Ivan Salopek)

● **Kapelica u Podrutama.** U nedjelju 7. siječnja svečano je blagoslovljena Kapelica u Podrutama podno sela Gornje Kamenice, gdje su smrtno stradali pripadnici EZ-a od bivše JNA prije četiri godine. Od željezničke postaje Podruta do Kapelice potrebno je 20-30 minuta pješaćenja. Dalje do Grebengrada je malo manje od jednog sata. U Podrutama gradit će se veći ugostiteljski objekt radi prihvata turista i stranaca, što će bez sumnje biti korisno i za ZPP. (J. Sakoman)

● **Eko-selo na potoku Rakovcu.** U subotu 27. siječnja otvoreno prvo ekološko selo u Hrvatskoj. Nalazi se nedaleko od Koretićevog mlina na rijeci Breganici u Žumberku, gdje se ulijeva potok Rakovac na cesti Ribogojilište Grabovica - Glažuta - Japetić. Toga je dana bila godišnja skupština Ekološkog društva Žumberak, pa su pored članova bila nazočni i prijatelji prirode, planinari i dr. Pored eko-sela ima Konjički klub iz Samobora svoju ergelu. Jedno s drugim daje čar Koretićevoj dolini te prigodu za mir i tišinu uz zdravu vodu. Postoji mogućnost smještaja i prehrane. Od Samobora odnosno od Grabovice selo je udaljeno 7 km, dok je za planinare najpogodniji prilaz iz Jarušja - manje od tri sata pješaćenja. (Josip Sakoman)

● **Neprilika s cijenom članskih markica.** U HP br. 12, 1995. objavili smo da je cijena članskih markica 20 kuna (za umirovljenike i mlade 10 kuna). To je cijena koju društva trebaju platiti Savezu, dok ona sama određuju cijenu članarine, ovisno o prihodima i rashodima. Na tu cijenu HPS ne može utjecati.

● **Dopisivanje planinara u HP.** Mladi planinar Krešimir Vidović član HPD "Vihor" iz Zagreba, predlaže da se u HP uvede rubrika "Planinarsko dopisivanje" koja bi povezala planinare iz cijele zemlje i omogućila im međusobno upoznavanje i posjećivanje. Zašto ne? Iskoristite njegov prijedlog i pišite mu! Njegova je adresa: 10000 Zagreb, Siverička 14.

Dodite na otvorenje penjačke sezone 1996.g. u Nacionalnom parku Paklenica

U jesen 1995.g. područje Nacionalnog parka Paklenica bilo je nakon četiri godine ponovno otvoreno izletnicima, planinarima, alpinistima i športskim penjačima.

U razdoblju od 1991. do 1995. Park je bio zatvoren zbog sigurnosnih razloga, iako u njemu nije bilo ratnih djelovanja. Danas je obilazak Parka slobodan i potpuno siguran, a četverogodišnji izostatak kvalitetne penjačke djelatnosti u tom području otvara mnoge i nove mogućnosti. U tu svrhu HPS i Uprava Parka žele promotivno ponuditi sve mogućnosti penjačkih organizacijskih sadržaja za Uskršnje blagdane od 4. do 8. travnja, kada će, uz sve sadržaje Parka, dežurati djelatnici Komisije za alpinizam HPS i Gorske službe spašavanja HPS. Tom će se prilikom održati video i dia predavanja iz alpinizma i športskog penjanja.

Smještaj je moguć u Starigradu u privatnim sobama, u hotelu "Alan" i auto kampovima. Obavijesti daju Uprava Parka tel/fax 023/369-202 ili HPS tel/fax 01/448-774.

Srdačan pozdrav od ravnatelja NP Paklenica Zorana Šikića i predsjednika HPS Ivice Piljića

Pozivamo vas na Slapnicu '96.

Komisija za zaštitu prirode HPS i HPD "Jastrebarsko" pripremaju Skup planinara, zaštitara i ljubitelja prirode "Slapnica 96", povodom dana zaštite planinske prirode u Republici Hrvatskoj 8. lipnja.

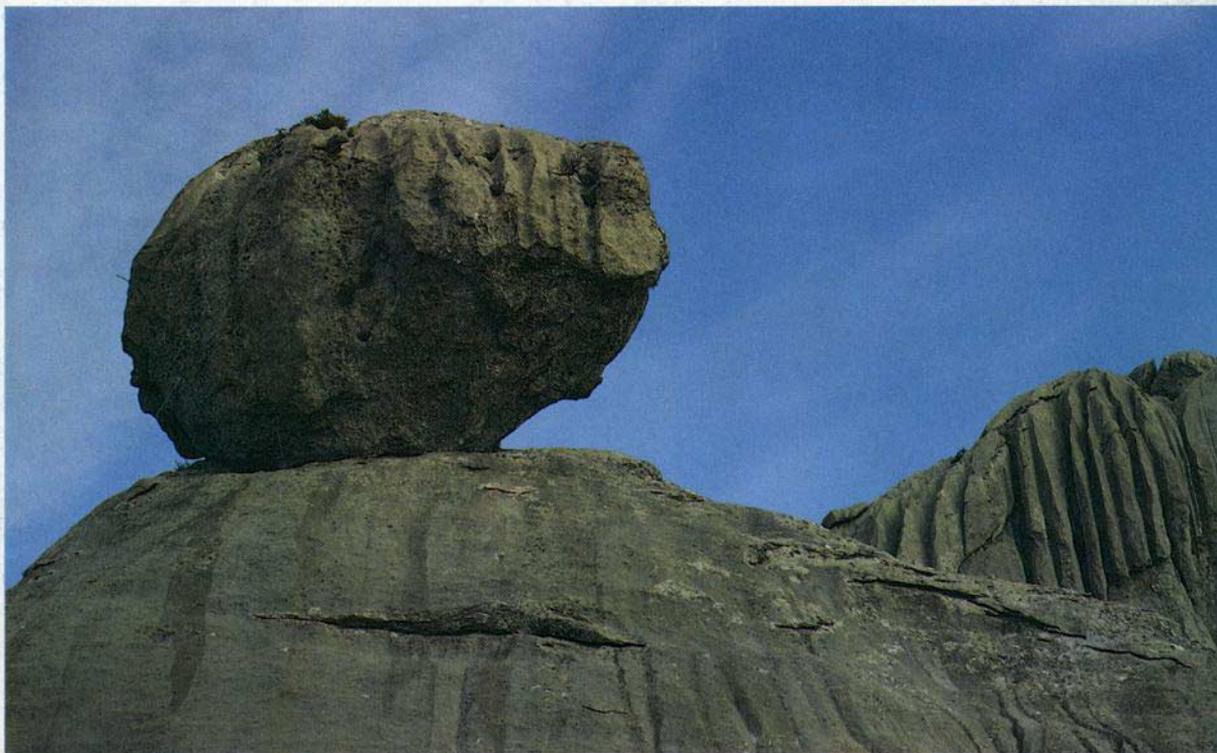
Pozivamo planinare i planinarska društva da planiraju dolazak na ovaj skup koji se održava 8. i 9. lipnja u Jastrebarskom, kanjonu Slapnice i selu Pečnom. Za 9. lipnja priprema se obilazak nekoliko obližnjih planinarskih staza u trajanju 1 do 5 sati hoda. Planira se obilazak kanjona rijeke Slapnice, slapa Brisalo i Zidanih pećina, spilje u neposrednoj blizini. Planinari iz daljih regija trebaju najaviti dolazak radi organizacije smještaja u okolnim planinarskim domovima ili u planinarskom taboru koji se predviđa podići u selu Pečnu. Obavijesti daju Komisija za zaštitu prirode Hrvatskog planinarskog saveza i HPD "Jastrebarsko", poš. pret. 20, 10450 Jastrebarsko. Kontakt telefon 01/832-717 poslije 19 sati, Dražen Lovreček, pročelnik društvene Sekcije za zaštitu prirode, i gospodin Bruno Šibl, Zagreb, Gajeva 9, tel. 420-928.

"Samobor-kristal" u Samoboru

U sklopu tvornice je prodavaonica u kojoj možete nabaviti kristalne proizvode po pristupačnim cijenama. Za naše članove organizirana je prodaja sa popustom od 10% na sav asortiman, uz predodređeno naše planinarske članske iskaznice.

IZABERITE NEŠTO ZA SEBE IZ BOGATOG ASORTIMANA KOJI VAM NUDI "SAMOBOR-KRISTAL" - SAMOBOR, Rudarska Draga 17.

Radno vrijeme radnim danom od 8 - 19 sati, subotom od 8 - 15 sati. Tel. 781-022/54 i 781-200.

CHROMOS

Tvornica grafičkih boja

CHROMOS

Printing Ink factory

Za grafičku industriju proizvodimo:

- boje za sve tehnike tiska s pripadajućim primjesama,
- različita pomoćna sredstva za rad u tiskarama,
- grafičke lakove,
- po željama kupaca izrađujemo boje i primjese.

Za industriju prerade plastičnih masa proizvodimo:

- boje za bojenje polietilena, polistirena, PVC-a u obliku granula,
- boje u tekućem stanju za bojenje polietilena, polistirena, ABS-a,
- boje za bojenje nezasićenih poliestera,
- boje za bojenje gume.

Zagrebačka 30, 41430 Samobor
Telefon: 041/ 782-122

Telefax 041/ 782-430
Telex: 21717 chrom rh